

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AMTSUDGAVEN
af
DANMARKS RIGES BREVE

udgivet af
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

under Ledelse af
FRANZ BLATT

Fyen og Lolland-Falster

2. Del 3. Hæfte

1291 - 1305

ved

C. A. CHRISTENSEN

EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN

1943

1291. 14. Marts. Kalundborg.

3

Lave Lavesens Testamente¹).

Afskrift af Bartholin.

I Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn Amen.

Da intet i Verden er mere sikkert end Døden, men intet mere usikkert end Dødens Time, er det raadeligt at forekomme Dødens Usikkerhed med sikre gode Gerninger. Det er derfor, at jeg Lave Lavesen, skønt mit Legeme er fængslet og under Tvang, medens Sind og Tanke dog er fri, for min Sjæls Frelses Skyld ordner mit Testamente paa denne Maade:

For det første overdrager jeg altsaa til vor Frue Kloster i Sorø, hvor jeg vælger mit Gravsted efter Døden, hvorend i Danmark jeg maatte dø, alt det Gods, som jeg ved et Mageskifte med Illuge Thomsen har faaet i Øxneskov, Stenmagle, Nyrup og Assentorp med Ager og Eng, Skov og Fægang, Fiskevand og Møller og med alt løst og fast og det øvrige Tilbehør; og jeg giver ved nærværende Brev Afkald paa dette til Fordel for fornævnte Kloster. Fremdeles til det hellige Land for at løse mit Kors²) 30 Mark lødigt Sølv. Fremdeles til St. Lucii Kirke i Roskilde 5 Mark Penge. Fremdeles til Dominikanerne sammesteds 5 Mark. Til Franciskanerne sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til Vor Frue Kloster sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til St. Clara Kloster sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til St. Agnetes Kloster sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til Helligaandshuset sammesteds tre Mark Penge. Fremdeles til hvert Spedalskhedshospital paa Sjælland tre Mark Penge. Fremdeles til Esrom Kloster 5 Mark Penge. Fremdeles til Frue Kirke i København 5 Mark Penge. Fremdeles til Franciskanerne sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til Klostret i Slangerup 3 Mark Penge. Fremdeles til Franciskanerne i Næstved 5 Mark Penge. Fremdeles til Dominikanerne sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til Munkeklostret i Næstved 3 Mark Penge. Fremdeles til Munkeklostret i Ringsted 3 Mark Penge. Fremdeles til

Klostret i Antvorskov 5 Mark Penge. Fremdeles til Franciskanerne i Kalundborg 5 Mark Penge o. s. v.

Fremdeles til St. Knudskirke i Odense 5 Mark Penge, til Franciskanerne sammesteds 5 Mark Penge, til Dominikanerne sammesteds 5 Mark Penge. Fremdeles til de spedalskes Hospital sammesteds 3 Mark Penge. Fremdeles til Klostret i Dalum 3 Mark Penge. Fremdeles til Holmekloster 5 Mark Penge. Fremdeles til Franciskanerne i Svendborg 5 Mark Penge. Fremdeles til de spedalskes Hospital sammesteds 3 Mark Penge o. s. v.

Men til Testamentseksekutorer bestemmer og indsætter jeg de ærværdige Mænd, Bispen af Roskilde, Hertug Erik af Halland, Herr Abbeden af Sorø, Herr Esger Provst af Ommersyssel, idet jeg besværges dem ved Jesu Kristi Blod trofast at udføre alt som ovenfor skrevet staar, saaledes som det tjener min Sjæls Frelse, og som de selv vil svare for det paa Dommens Dag. Ydermere ønsker jeg, at fornævnte Herr Abbed af Sorø af ovennævnte Ejendommers Frugter betaler og yder til dem, som er betænkte i min Moders Testamente, hvad der er testamenteret til dem i Henhold til, hvad han herom kan erfare og faa oplyst som vist og sandt. Men for at denne Gave ikke i Fremtiden af en eller anden paa nogen Maade skal kunne hindres, har jeg ladet dette Testamente forsyne med de fornævnte Testamentseksekutorers Segl samt Herr Niels Absalonsens og Hr. Herlug Jopsens³⁾, og, da jeg som fængslet ikke har kunnet benytte mig af mit eget Segl, bruger jeg ovennævnte Niels og Herlug Jopsens³⁾ i Steden for mit eget. Forhandlet i Kalundborg i det Herrens Aar 1291 14. Marts i Nærværelse af Hr. Niels Absalonsen, Hr. Herlug Jopsen³⁾, Hr. Jakob, Præst sammesteds, Henneke Smith, Jon Tovæbonde, Hildebrand, Borgere i samme Stad, Niels Ovesen, Jon Hvid, Erre Tuesen, Rimmer Kruse, Torvard Knudsen, Jens Andersen, Væbnere paa Borgen, og flere andre troværdige Mænd.

1) jf. Poul Nørlund, Sorø, Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne 1924 S. 64 f. — 2) 'at løse sit Kors' d. v. s. betale Afløsningspenge for ikke at have opfyldt et Løfte om Deltagelse i Korstog. — 3) Variantnavneform for 'Herlug Jacobsen'.

29 1291. 13. September. Orvieto.

Pave Nicolaus 4. bemyndiger Biskop Gisike af Odense til at præstevie Diakonen Erik, der fungerer som Sognepræst i Stenløse.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor ærværdige Broder Biskop (Gisike) af Odense. I en Ansøgning fra vor elskede Søn, Diakonen Erik, Sognepræst til St. Clemens' Kirke i Stenløse i Dit Stift udtales det, at skønt han har faaet denne Sognekirke, som har Sjælesorg, i Overensstemmelse med de kanoniske Bestemmelser efter det sidste Kirkemøde i Lyon, har han for at udføre forskellige Hverv for Dig opholdt sig baade i Stiftet og ved det apostoliske Sæde og derfor ikke kunnet blive forfremmet til Præst i Løbet af et Aar efter Kirkens Overtagelse, som han efter det nævnte Kirkemødes Bestemmelse¹⁾ var pligtig til. Derfor har han ydmygt ansøgt os om, at vi — da der, som han har fremstillet det for os, kun er gaaet kort Tid efter dette Aar, og samme Diakon er rede til snarest muligt at lade sig ordinere til Præst — vilde værdiges ved Dispensationens Naadegave at drage Omsorg for, at han maa faa Lov til uanset dette at beholde den nævnte Kirke. Da vi har oprigtig Tillid i Herren til Din Omsigt, og Du kan faa nøjagtigere Besked herom, paalægger vi Dig, vor Broder, ved denne apostoliske Skrivelse, at Du, hvis Du erfarer, at det ovenomtalte forholder sig saaledes, paa vore Vegne skal give Sognepræsten Dispensation i denne Sag, som Du ser, at det efter Guds Vilje tjener hans Sjæl til Frelse, dog saaledes at samme Præst, som Styrelsen af Kirken kræver det, inden et Aar efter denne Dispensation til de lovligt fastsatte Tider lader sig forfremme til Præst og personlig residerer ved Kirken. Givet i Orvieto den 13. September i vort Pontifikats 4. Aar.

1) c. 14 in VI^{to} de electione et electi potestate I 6. Kirkemødet i Lyon 1274 havde i Overensstemmelse med ældre Forskrifter indskærpet, at den, der modtog et Sognepræsteembede, inden et Aar derefter skulde lade sig præstevie og residere ved Kirken.

1291. 9. December. Rom.

*43

Pave Nicolaus 4. eftergiver alle dem, der paa bestemte Festdage besøger Clara-klostrets Kirke i Roskilde, et Aar og 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod.

Original i Universitetsbiblioteket.

Nicolaus, Biskop, Guds Tjeneres Tjener hilser alle troende kristne, som faar dette Brev at se, med den apostoliske Velsignelse. Det evige Livs Herlighed, som Skaberen i sin underfulde Miskundhed skænker alle himmelske Borgeres salige Skare, maa af dem, der er forløste ved det Blod, der flød fra Frelserens dyrebare Legeme, erhverves ved Dyders Fortjenester, hvoriblandt det erkendes at være særlig bety-

ningsfuldt at lovprise den Højstes Herlighed alle Vegne, men især i de helliges Kirker. Da vi altsaa ønsker, at den af vore elskede Døtre i Kristus, (Margrete), Abbedisse, og hendes Konvent benyttede Kirke i St. Claras Kloster i Roskilde af St. Claras Orden hyppigt maa blive Genstand for passende Æresbevisninger, eftergiver vi i Tillid til Gud den almægtiges Barmhjertighed og hans hellige Apostle Petrus' og Paulus' Myndighed barmhjertigt alle dem eet Aar og fyrretyve Dage af den dem paalagte Kirkebod, som føler sand Anger, bekender deres Synder og hvert Aar fromt besøger denne Kirke paa den hellige Jomfru Maries Bebudelses-, Fødsels-, Renselses- og Himmelfartsdage, de hellige Bekendere Franciskus' og Antonius' og fornævnte St. Claras Festdage¹⁾ og 8 Dage umiddelbart efter disse Fester samt paa Aarsdagen for denne Kirkes Indvielse. Givet i Rom i Sta. Maria Maggiore den 9. December i vort Pontifikats 4. Aar.

1) henholdsvis 4. Oktober, 15. Februar og 12. August.

44 1291. 9. December. Rom.

Pave Nicolaus 4. eftergiver alle dem, der paa bestemte Festdage besøger Franciskanerkirken i Svendborg, et Aar og 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Paa samme Maade¹⁾ til vore elskede Sønner Guardianen og Konventets Kirke i Svendborg af Franciskanerordenen paa de samme Festdage.

1) jf. Nr. 43.

46 1291. 9. December. Rom.

Pave Nicolaus 4. eftergiver alle dem, der paa bestemte Festdage besøger Franciskanerkirken i Odense, et Aar og 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Paa samme Maade¹⁾ til vore elskede Sønner . . Guardian og Konventets Kirke i Odense af Franciskanerordenen.

1) jf. Nr. 43.

47 1291. 9. December. Rom.

Pave Nicolaus 4. eftergiver alle dem, der paa bestemte Festdage besøger Franciskanerkirken i Nysted, et Aar og 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Paa samme Maade¹⁾ til vore elskede Sønner . . Guardian og Konventets Kirke i Nysted i Odense Stift af Franciskanerordenen.

1) jf. Nr. 43.

1292. 9. Januar. Rom.

61

Pave Nicolaus 4. giver Provst Karl paa Langeland Dispensation, saa at han maa beklæde flere kirkelige Embeder.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til Præsten Karl, Provst over Kirken paa Langeland i Odense Stift. I en Ansøgning fra Dig, som er blevet læst for os, udtales, at Du i sin Tid har faaet overdraget først St. Mortenskirke i Egen, dernæst Provstiet over Kirken paa Langeland og Sognekirken sammesteds, og endelig St. Simons og Judas' Kirke i Skærbæk i henholdsvis Odense og Ribe Stifter, alle med Sjælesorg, at Du har taget imod dem og uden Dispensation fra det apostoliske Sæde beholdt nævnte St. Mortenskirke i fire og samme Provsti i tre Aar tillige med fornævnte St. Simons og Judas' Kirke, og endnu sidder inde med dem, medens Du inden tre Aar efter Modtagelsen har frasagt Dig Sognekirken paa Langeland; Du har dog baade af den i disse tre Aar og af Provstiet og de andre fornævnte Kirker lige til nu oppebaaret Frugter, Afgifter og Indkomster. Derfor har Du nu ydmygt ansøgt os om, at vi af apostolisk Velvilje vilde værdises at drage Omsorg for Dig med Dispensationens Velgering i denne Sag. I Betragtning af det rosende Vidnesbyrd, som bliver Dig til Del for Dit Levned og Din Vandel, ønsker vi baade af denne Grund og tillige af Hensyn til vor elskede Søn, den velbyrdige Mand Hertug Valdemar af Jylland, som ved sit Brev ydmygt er gaaet i Forbøn for Dig, at vise Dig særlig Naade. Vi giver Dig derfor af apostolisk Myndighed en Dispensation, saa at Du tillige med den nævnte St. Simons og Judas' Kirke og det Kanonikat og den Præbende, som Du erklærer, at have modtaget ved Domkirken i Slesvig, maa faa Lov til at beholde fornævnte St. Mortenskirke og Provstiet, uanset det almindelige Kirkemødes Beslutning herom¹⁾ og alle andre derimod stridende Bestemmelser, forudsat at den pligtige Tjeneste ved Provstiet og Kirken ikke forringes, og Sjælesorgen i dem ikke forsømmes. Men for at sørge endnu mere for Dig i den Stilling, Du er kommet i, tilstaar vi Dig i Kraft af dette Brev, at Du

ikke i nogen Maade for Fremtiden skal lide Skade paa Dit gode Navn og Rygte, fordi Du saaledes har beholdt nævnte Provsti og Kirker og oppebaaret Frugterne baade af dem og tillige af nævnte Sognekirke paa Langeland, hvilke Frugter vi nu af særlig Naade eftergiver og skænker Dig. Ikke heller skal der derfor kunne sættes nogen Plet paa Dig, og ethvert Ærestab eller enhver Skamplet, der muligvis kunde foreholdes Dig med Hensyn til ovennævnte Forhold eller et enkelt af dem, ophæver vi af apostolisk Magtfuldkommenhed fuldstændig. Men det er vor Vilje, at Du ikke undlader at anvende en efter en god Mands Skøn passende Del af de Frugter, Du saaledes har oppebaaret, til aabenbar Nytte for nævnte Provsti og Kirker. Intet Menneske maa bryde dette vort Dispensations-, Eftergivelses-, Gave- og Ophævelsesbrev eller i ubesindig Forvovenhed gaa imod det. Hvis nogen drister sig til at forsøge det, skal han vide, at han derved vil paadrage sig Gud den almægtiges og hans hellige Apostle Petrus' og Paulus' Vrede. Givet i Rom i Sta. Maria Maggiore den 9. Januar i (vort Pontifikats) 4. Aar.

1) Paa Laterankonciliet 1215 vedtoges, at ingen geistlig maatte beklæde mere end eet Embede med Sjælesorg.

63

1292. 8. Februar. Rom.

Pave Nicolaus 4. giver Subdiakonen Niels Svendsen Lov til at beholde Præsteembedet i Malmø paa Betingelse af, at han opgiver det andet af ham beklædte Præsteembede i Højrup, Odense Stift, og at han lader sig præstevie.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til Subdiakonen Niels Svendsen, Sognepræst ved Kirken i Malmø i Lunds Stift¹⁾. I en Ansøgning fra Dig, som er blevet læst for os, udtales, at Du i sin Tid efter det sidste almindelige Kirkemøde i Lyon har taget imod først Sognekirken i Højrup og siden Sognekirken i Malmø, henholdsvis i Odense og Lunds Stift, som begge har Sjælesorg og er blevet overdraget Dig paa kanonisk Vis, og at Du ikke, efter den Bestemmelses Ordlyd, som blev truffet paa dette Kirkemøde²⁾, inden et Aar har ladet Dig forfremme og ordinere til Præst, men ikke desto mindre uden apostolisk Dispensation til dette Øjeblik har beholdt Kirkerne og oppebaaret Frugter, Afgifter og Indkomster af dem. Derfor har Du ydmygt ansøgt os om, at vi af apostolisk Velvilje vilde drage Omsorg for Dig med Dispensationens Velgering i denne Sag, da Du er rede til

at opgive Kirken i Højrup. I Betragtning af det rosende Vidnesbyrd, som bliver Dig til Del for dit Levned og Din Vandel, ønsker vi baade af denne Grund og ogsaa af Hensyn til vor elskede Søn i Kristus Erik, Danmarks høje Konge, hvis Klerk Du er, at vise Dig vor Naade. Vi giver Dig derfor af apostolisk Myndighed en Dispensation, saa at Du, naar Du har opgivet Kirken i Højrup, maa faa Lov til at beholde fornævnte Kirke i Malmø uanset fornævnte Kirkemødes Beslutning herom og alle andre derimod stridende Bestemmelser. Men for at sørge endnu mere for Dig i den Stilling, Du er kommet i, tilstaar vi Dig i Kraft af dette Brev, at Du ikke paa noget Punkt skal lide Skade paa Dit gode Navn og Rygte, fordi Du ikke efter samme Bestemmelses Ordlyd har ladet dig forfremme og ordinere til Præst, men beholdt Kirkerne paa saadan Vis og ogsaa oppebaaret Frugterne af dem, hvilke Frugter vi af særlig Naade eftergiver og skænker Dig. Ikke heller skal der derfor kunne sættes nogen Plet paa Dig, og enhver Skamplet eller ethvert Ærestab, der muligvis kunde foreholdes Dig som Følge deraf, ophæver vi af apostolisk Magtfuldkommenhed fuldstændig. Men det er vor Vilje, at Du ikke forsømmer at anvende en efter en god Mands Skøn passende Del af de Frugter, Du saaledes har oppebaaret til aabenbar Nytte for nævnte Kirker. Intet Menneske maa bryde dette vort Dispensions-, Eftergivelses-, Gave- og Ophævelsesbrev eller i ubesindig Forvovenhed gaa imod det. Hvis nogen drister sig til at forsøge det, skal han vide, at han derved vil paadrage sig Gud den almægtiges og hans hellige Apostle Petrus' og Paulus' Vrede. Givet i Rom i Sta. Maria Maggiore den 8. Februar i vort Pontifikats 4. Aar.

1) jf. Nr. 61. — 2) jf. c. 14 in VI^{to} I 6 (jf. Nr. 29).

1292. 3. Marts. Rom.

66

Pave Nicolaus 4. giver Biskop Gisike af Odense Fuldmagt til at modtage de gejstliges Resignation af deres Præsteembeder, som uden at være præsteviede havde haft Embede med Sjælesorg, og til eventuelt at præstevie disse gejstlige og gengive dem deres Præsteembeder.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor ærværdige Broder Biskop (Gisike) af Odense. I en Ansøgning fra Dig, der er forebragt os, udtales det, at nogle gejstlige fra Din Stad og Dit Stift, som efter det sidste almindelige Kirkemøde i Lyon

har opnaaet gejstlige Embeder med Sjælesorg, har beholdt disse og endnu vides at beholde dem uden efter den paa Mødet derom truffene Bestemmelse¹⁾ inden et Aars Forløb at være blevet præsteviet, saaledes at de alligevel oppebærer Frugterne af Embederne. Derfor har Du, bekymret for deres Frelse, ydmygt ansøgt os om, at vi, da samme gejstlige er rede til at modtage denne Præstevielse, af apostolisk Velvilje vilde drage Omsorg for dem i denne Sag. Da vi har fuld Tillid i Herren til Din Omsigt, tilstaar vi i Kraft af dette Brev Dig, vor Broder, at Du, forsaavidt disse gejstlige sidder inde med de nævnte Embeder, denne Gang skal modtage deres frie Opladelse og derpaa, forudsat at de egner sig for disse, og det forekommer Dig formaalstjenligt, og ingen anden har lovligt Krav paa Embederne, paa vore Vegne overdrage og tillægge dem disse, dog saaledes at ingen faar mere end eet Embede; endvidere skal Du personligt eller ved een eller flere andre indføre dem eller deres Prokuratorer paa deres Vegne i de Embeders og deres Rettigheders og Tilliggenders faktiske Besiddelse, som Du paa denne Maade overdrager dem, og derefter forsvare deres Besiddelse, uanset om vi til bedste for andre i de Egne, som vi ikke ønsker at tilføje Skade ved dette, har rettet apostoliske Skrivelser, og uanset om det apostoliske Sæde har bevilget nogle, at de ikke skal være pligtige til og ikke kan tvinges til at give nogen Provision, og at der ved Embeder, hvis Overdragelse eller Præsentation hører under dem, ikke kan foretages Provision til nogen ved apostoliske Breve, som ikke gengiver denne Bevilling fuldstændigt, nøjagtigt eller ordret; uanset endelig enhver anden almindelig eller særlig Begunstigelse fra det fornævnte Sæde, hvorledes det end lyder, hvorved — naar den ikke er anført eller fuldt optaget i dette Brev — Virkningen af denne Naadesbevisning kunde fortabes eller udskydes, idet den bør omtales særligt i vort Brev. Den, der gør Indsigelse herimod, skal under Anvendelse af Kirkens Straf tugtes med Udelukkelse af Appel. De her omhandlede gejstlige skal Du ligeledes paa vore Vegne, som Du finder, at det er tjenligt efter Guds Vilje, dispensere fra den Irregularitet eller den Uskikkethedens Lyde af enhver Art, som de har paadraget sig ved at beholde Embederne og oppebære Frugterne, hvilke Frugter Du af særlig Naade skal skænke dem og lade dem beholde efter først at have paalagt dem en frelsebringende Bod. Det er vor Vilje, at der ikke under Paaskud af denne Indrømmelse skal voldes de nævnte Embeders Patroner nogen Skade i deres Kollations- eller Præsentationsret, og at disse gejstlige, naar Du har

overdraget dem Embederne, skal være pligtige til inden et Aar, efter at Du har givet dem denne Provision paa Embederne, at modtage Præstevielser — i modsat Fald skal denne Naadesbevisning være ganske uden Betydning — og at hver enkelt af disse gejstlige efter en god Mands Skøn skal anvende en vis passende Del af ovennævnte Frugter til vedvarende Nytte for deres Embede. Givet i Rom i Sta. Maria Maggiore den 3. Marts i (vort Pontifikats) 5. Aar.

1) jf. c. 14 in VI^{to} I 6 (jf. Nr. 29).

1292. 15. August. Ribe.

81

Kong Erik 6. Menved vidimerer Hertugerne Albrecht og Johan af Brunsvigs Brev af 1276 13. Maj om Salget af deres Godser i Danmark til Grev Albrecht af Eberstein.

Original i Rigsarkivet.

.....

Til Vidnesbyrd herom er Seglene, nemlig vort Segl og Segl tilhørende de ærværdige Fædre, Herr Jens, Ærkebiskop af Lund, Herr Niels af Børglum, Herr Gisike af Odense, Herr Kristian af Ribe, Herr Jens af Aarhus, Herr Lars af Viborg og Herr Jens af Roskilde, hængt under dette Brev. Givet i Ribe i det Herrens Aar 1292 paa den hellige Jomfrus Himmelfartsdag i vor Nærværelse, med de Herrer Peder Nielsen, forhenværende Drost, og Skjælm, vor Drost, Niels Lende, Peder Saksesen, Tue Rinebæk og Peder Hasenberg og mange flere troværdige Mænd som Vidner.

1292. 25. August. Nyborg.

82

Kong Erik 6. Menved tilstaar Ribe By Jurisdiktion over dens Forstrand i Omraadet fra Lister- til Riber Dyb.

Original i Rigsarkivet.

..... Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1292 Dagen efter Bartholomæi Dag i vor og vor elskede Moders Nærværelse og med de Herrer, Biskop Jens af Aarhus, Peder Nielsen, forhenværende Drost, Tue Rinebæk og Hamund Lille som Vidner.

83 **1292. 1. September. Nyborg.**

Kong Erik 6. Menved bekræfter Staden Nyborgs Privilegier, saaledes som de har været i 'Kong Valdemars Tid' og forbyder Herredstingene at blande sig i Bytingets Afgørelser.

Oversættelse i Resens Atlas.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, der ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle med dette vort aabne Brev, at vi, som har taget nærværende Brevvisere, vore elskede Bymænd i vor By Nyborg, under vort Værn og vor Beskyttelse for særligt at forsvare dem, under og tilstaar dem alle de samme Friheder og Naadesbevisninger, som de friest har haft i Kong Valdemars Tid, hvis Sjæl Gud naade. Vi forbyder strengt Sandemænd eller Nævninge, af hvad Herred de end maatte være, at fælde eller fortrædige dem i nogen Sag, men det er vor Vilje, at den, der vil tiltale dem i nogen Sag, skal rejse Tiltale mod dem paa vor nævnte Bys Ting, og der skal de svare ham igen, uden at Lov og Ret krænkes paa nogen Maade. Derfor forbyder vi strengt under Trusel om vor Naades Fortabelse, at nogen af vore Fogeder eller deres Stedfortrædere eller nogen anden, af hvad Stand han end maatte være, imod dette vort aabne Brev paa nogen Maade hindrer dem eller nogen af deres, saafremt han vil undfly og undgaa vor Vrede og kongelige Hævn. Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1292 paa den hellige Egidius' Dag i vor egen Nærværelse og med Herr Peder Nielsen, vor forhenværende Drost, som Vidne.

99 **1293. 16. Marts. Nyborg.**

Kong Erik 6. Menved fritager det Gods, som afdøde Herr Jens Kanne har skødet til Præstegaarden i Löderup, Ingelstad Herred, for Inne, Stud og Leding og andre kongelige Afgifter.

Efter Oversættelse fra 16. Aarh.

..... Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1293 Mandagen umiddelbart efter Passionssøndag.

100 **1293. 6. April.**

Biskop Jens 1. af Roskilde formaner den kongelige Møntmester Sommer til at

erstatte Roskildekirken den Skade, som bl. a. er tilføjet den i de sidste to Aar ved, at den bispelige Mønt ikke i god Tid er blevet underrettet om Tidspunktet for den aarlige Udmøntning.

Original (Roskildebispens Dombog).

Samme Aar¹⁾ den 6. April mødte Sommer, Møntmester i Roskilde, frem for nævnte Biskop og tilstod udtrykkeligt, at han havde foretaget Omvekslingen andetsteds end i Roskilde, nemlig i Slagelse og andre Steder²⁾. Ligeledes vilde han ikke tillade, at den Herre Bispens Møntmester indsmeltede Penninger, som tidligere var udmøntede i Roskilde. Da fremdeles den Herre Bispen af Roskildes Møntmester mødte frem for at bestride Omkostningerne og handle, saaledes som det var Sædvane, med Hensyn til Omvekslingen paa Falster, fik han ikke Adgang dertil. Thi nævnte Sommer sagde, at der dør, nemlig paa Falster, kun prægedes sjællandske Penninger, hvilket Peder, kaldet Pram, som da var tilstede, bestred, fordi der dør blev præget Penninger, som ikke havde de sjællandske Penningers Indskrift, hvilket nævnte Sommer ikke kunde nægte paa nogen Maade. Fremdeles hævdede han, at han i disse to Aar aldrig sagde noget om Mønten til Bispen førend tre Dage, inden Mønten skulde præges, og at han havde udmøntede Penninger andetsteds end i Roskilde, førend de var bleven lyst. (Forhandlet) i Nærværelse af de Herrer Mogens, Dekan i Roskilde, Gerhard, Ærkedegn, Peder Saksesen, Konrad Franz, Niels Uplænding og andre gejstlige og verdslige, i hvis Nærværelse Bispen flere Gange formanede nævnte Møntmester Sommer til at holde Roskildekirken skadesløs, da den dette Aar saa godt som fuldstændigt havde tabt sin Andel af Mønten af de ovenangivne Aarsager, og til at gøre dette tilstod han ham de nærmeste 15 Dage som Frist.

1) 1293. — 2) Bispen af Roskilde havde af Kongen faaet tillagt Ret til at slaae en Tredjedel af den Mønt, som prægedes paa dette Møntsted, og nyde de dertil knyttede Indtægter. Bispens Møntmester var dog med Hensyn til Tiden for Udmøntningen samt Møntens Værdi og Præg forpligtet til at følge Kongens Bestemmelse. En ny Udmøntning fandt Sted hvert Efteraar, men den ny Mønt maatte ikke sættes i Omløb før Søndag før Mikkelsdag, efter forudgaaende Tillysning paa Landstinget.

1293. 21. Juli. Roskilde.

108

Kong Erik 6. Menved giver Nakskov samme Privilegier som Næstved eller andre Købinger paa Sjælland, tager Byen under sin Beskyttelse og stadfæster dens Ret til egne Græsgange.

Afskrift i Rigsarkivet.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle, at vi ved dette Brev forunder og tilstaaer vore elskede Borgere i Nakskov alle de Rettigheder, Love og Friheder, som Byen Næstved og andre Købinger paa Sjælland vides at have faaet af vore Forgængere, idet vi tager dem alle og enhver tillige med alt deres Gods og alle deres undergivne under vor Fred og Beskyttelse for særligt at forsvare dem; vi tildømmer dem at besidde til evig Tid deres Græsgange, som i vor elskede Faders Tid plejede at ligge til deres By med Marken Sigersege og Skoven, som vor elskede Fader havde faaet af Herr Mads, sin forhenværende Drost. Derfor forbyder vi strengt under Trusel om vor Naades Fortabelse, at nogen af vore Fogeder eller deres Stedfortrædere eller nogensomhelst anden, ligegyldigt af hvilken Stand, drister sig til paa nogen Maade at hindre dem imod dette Brevs Ordlyd, saafremt han ønsker at undgaa vor kongelige Hævn. Givet i Roskilde i det Herrens Aar 1293 Dagen efter St. Margrete med Herr Peder, vor Drost, som Vidne.

126

1294. 20. April. Nykøbing.

Dronning Agnes stadfæster i Overensstemmelse med Kong Eriks Brev af 1293 21. Juli Nakskov (Nr. 108) Bys Ret til sine Græsgange.

Afskrift i Rigsarkivet.

Agnes, af Guds Naade fordum de Danskes Dronning, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig i Herren.

Nærværende Brevbærere vore Borgere i Nakskov har klaget til os over, at visse Personer med Urette hindrer og antaster dem imod de Friheder, som er tilstaaet dem af vor elskede Søn, Herr Erik, de Danskes berømmelige Konge¹), og af hans Fader og hans Forgængere i Anledning af deres Græsgange med Marken Sigersege og en Skov, der kaldes Madeskov, som er henlagt til Græsgang for Byen. Da vi ikke paa nogen Maade vil understøtte saadanne Hensigter, tildømmer vi fornævnte Brevbærere Borgerne i Nakskov til evig Tid frit at besidde fornævnte Græsgange med Mark og Skov, idet vi strengt ved kongelig Naade forbyder, at nogen for Fremtiden drister sig til at antaste dem imod dette Brevs Ordlyd, saafremt han

ønsker at undgaa vor Vrede og den tilbørlige Hævn. Givet i Nykøbing i det Herrens Aar 1294 Tirsdagen efter Paaske med Herr Jens Kjeldsen og Troels Blak, Lollands Foged, som Vidner.

1) DRB II 4 Nr. 108.

1294. 16. Juli. Middelfart.

132

Kong Erik 6. Menved tager Dekaner, Økonomer og Kanniker i Lund samt Stiftets gejstlige og deres Besiddelser under sin Beskyttelse.

Afskrift (Lundebogen).

..... Givet i Middelfart i det Herrens Aar 1294 i Nærværelse af os og med vor Drost, Herr Aage, som Vidne, Fredagen efter Apostlenes Deling.

1294. 4. Oktober. Nyborg.

140

Kong Erik 6. Menved afstaar til Borgerne i Kiel en Grund paa Skanørmarkedet og giver dem de samme Rettigheder, som de vendiske Stæder og Søstæderne nyder.

Original i Kiel.

..... Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1294 paa den hellige Bekender Franciskus' Dag i vor Nærværelse og med Drosten Herr Aage som Vidne.

1294. 8. Oktober. Nyborg.

141

Kong Erik 6. Menved erklærer, at Beslaglæggelsen af den tyske Ordens Gods i København ikke er sket paa Lübecks Opfordring.

Original i Lübeck.

..... Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1294 Dagen før den hellige Dionysius' Dag i vor og den ærværdige Fader Roskildebispen Herr Jens' Nærværelse og med vore Raader som Vidner.

1294. 9. Oktober. Nyborg.

143

Kong Erik 6. Menved tillader Købmændene fra Søstæderne frit at rejse gennem Kongeriget, særlig gennem Estland til Novgorod, og giver dem Ret til overalt frit at bjerge deres Vraggoods.

Original i Lübeck.

..... Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1294 paa den hellige Dionysius' og hans Fællers Dag i Nærværelse af vore Raader.

163 1295. 1. April. Husby.

Niels Hamundsens Testamente.

Afskrift i Vidisse (Nr.232) i Rigsarkivet.

..... Fremdeles til Indløsning af mit Kors til det hellige Land overdrager jeg 20 Pund nye Sterlinger til Raadighed for Bispen af Aarhus, Jens ved Navn, og min elskede Broder Hamund, saafremt Pilgrimsvejen bliver fri i Løbet af kort Tid, hvis ikke, skal der disponeres af dem til Fordel for min Sjæls Frelse; men Pundene skal de have af de nedennævnte, nemlig af Herr Niels, Præst, kaldet Jeg, 7 nye Pund og 2 gamle, af Karl, Borger i Ribe, 3 nye Pund og 2 gamle Pund, af Josef Franz 3 nye Pund og et halvt, af Peder Rag 18 Skilling nye Sterlinger og af Henneke Punger 2 gamle Pund; og de skal have 2 gamle Pund og et halvt af Torkil Akkesen for at gøre de ovennævnte nye Penninger fuldstændige.

184 1295. 25. September. Hindsgavl.

Kong Erik 6. Menved og Kong Erik af Norge slutter en Overenskomst.

Dansk Oversættelse af Hvitfeld.

Aar 1295, Søndagen næst efter den hellige Apostel Mathæus' Dag indfandt Kong Erik Menved sig paa Hindsgavl til et venskabeligt Møde mellem sig og Kong Erik af Norge. <1> Og fordi han dengang ikke kunde afslutte den Kiv og Trætte, som var dem imellem, blev der fastsat en kort Vaabenstilstand, og at de snart igen skulde give Møde paa Egholm ved Skelskør St. Hans Dag Aar 1298. I denne Vaabenstilstand var indbegrebet Kong Erik, hans Broder Kristoffer, hans Venner og Undersaatter paa den ene, Kong Erik af Norge, hans Undersaatter og Venner paa den anden Side. Den Vaabenstilstand skal vare fra nu og til femten Dage efter St. Hans, som foran skrevet staar. I Mellemtiden skal det staa enhver frit for at tage Bevis hjemme i Sagerne, frit at drage og vandre igennem hverandres Riger, undtagen for de fredløse. <2> Kongen af Norge skal ogsaa beholde sin mødrene Arv¹), som han har i fri Brug,

og om han paataler noget videre, skal ham vederfares, hvad Landets Lov formaar. <3> Følgende Herrer, Grev Jakob, Niels Knudsen, Peder Jacobsen, Niels Hallandsfar, Lave Lavesen²⁾ og deres Følgesvende, verdslige og gejstlige, rømte til Norge fra Danmark for hvad Sag det monne være; de og de dødes Arvinger maa forblive fri i Danmark, uden al Skade, dog at de, som er dømt som hans Faders Banemænd, ikke skulde komme for Kongen, Hertug Kristoffers eller Hertug Valdemars Aasyn. Sker det uforvarende, da skal de med tolv af deres Slægtninges Ed bevise, at dette ikke er sket med Forsæt. Alt deres Gods skal tilbagegives dem straks paa Kongens Befaling. De maa i Mellemtiden selv eller ved andre besidde deres Gods. Kongen skal til alle Landsting lade forkynde, at de frit kan raade over deres Gods. <4> Kongen af Norge maa beholde Hjelm og Hunchals. De nævnte Fæstninger skal i Mellemtiden ikke anfægtes af Kong Erik; de, der er paa de nævnte Borge, skulde i Mellemtiden intet mønte, hvormed Kongen af Danmarks Mønt kan forværres. Er nogle af de nævnte Borge belejrede eller indtagne, da skal de atter overantvordes, og Fangerne frigives, men de norske, som er fangne udenfor, skal sætte Borgen og Vissen for³⁾, at de vil komme tilstede til den Tid, som ovenfor staar skrevet. Paa samme Maade skal Kongen af Norge handle med danske Fanger. Ingen ny Fæstning skulde i Mellemtiden bygges til Skade for nogen af Parterne eller til Hindring for Købmænd. <5> Købmænd maa fare i Fred til begge Riger, sejle, handle og drive Forretning, medmindre almindeligt Forbud⁴⁾ sker; ingen usædvanlig Told skal fordres, Købmænd, som strander, maa frit bjerge deres Gods, indtil de opgiver det som Vrag. <6> Hertug Erik Langben⁵⁾, Broder til Hertugen af Sønderjylland, skal have alt sit Gods i Danmark, der tilhører hans Hustru Fru Sofie⁶⁾, som er tilfaldet ham i Arv efter Kong Eriks⁷⁾ Søstre Jutta og Agnete⁸⁾, og han⁹⁾ skal give ham særskilt aabent Brev paa denne Opladelse. Fornævnte Hertug Erik skal igen staa hver Mand til Rette, som kan gøre Krav paa fornævnte Gods med Rette. <7> Fremdeles skal Kongen ikke selv eller ved andre gøre Skade paa det Gods, der tilhører Hertug Erik af Sønder Halland, Hertug Knuds¹⁰⁾ Søn. Med Hensyn til andre Sager, som er Kongen og Hertug Erik af Halland imellem om Gods eller hvad det ellers kunde være, det skal afgøres ved disse gode Mænds Dom: Jens, Biskop af Roskilde, Jon Lille, Oluf Tagesen, Uffe Jonsen og David Tostenes. <8> Hvis nogen vil rejse Tiltale mod Kongen af Danmark eller hans (Mænd) om Fru Sofie af Sveriges¹¹⁾ fædrene Gods, skal det ske efter

dansk Lov og Ret. At dette skal overholdes saaledes, har lovet Jørund, Ærkebiskop af Nidaros, Narva af Bergen, Ejvind af Oslo og følgende Riddere Bjarne af Berkerøy, Tore Haagensøn, Johan Brynjulfson, Isak Gautesøn, Erland Aamundsøn, Vidkun Erlingsøn, Bernhard Lodinsøn, Lærer i den borgerlige¹²⁾ Ret, Gutorm Gydesøn, Johan Ragnvaldsøn, Gudleik Viljamsøn, Torvald Toresøn, Erling Davidsøn, Johan Iversøn, Torlak Skænk, Erland Arnesøn, Sigvard Lejrholm, Egmond Sigvardsøn, Esbern Rinkij, Anders Levi og Eivind Islaksøn. Givet paa Hindsgavl i 1295 Søndagen næst efter den hellige Apostel Mathæus' Fest¹³⁾.

1) han var Søn af Erik 4. Plovpenning Datter Ingeborg i hendes Ægteskab med den norske Konge Magnus Lagabøter. — 2) de fire første hørte til dem, der var dømte for Mordet paa Erik 5. Glipping. — 3) et gammelt Ord for Borgen eller Kaution. — 4) d. v. s. Udførselsforbud. — 5) Hertug af Langeland, yngre Søn af Abels næstældste Søn, Hertug Erik 1. af Sønderjylland, Broder til Hertug Valdemar 2. — 6) Datter af Erik 4. Plovpenning Enke Jutta i et senere Ægteskab. — 7) Erik 4. Plovpenning. — 8) der altsaa var Halvsøstre til hans Hustru. — 9) Kongen. — 10) Hertug af Blekinge, senere af Lolland, uægte Søn af Kong Valdemar 2. — 11) Datter af Erik 4. Plovpenning, gift med Kong Valdemar af Sverige. — 12) d. v. s. den romerske Ret. — 13) 21. September, ikke at forveksle med Apostelen Mathias' Dag, d. 24. Februar. At Hindsgavlforliget har fundet Sted om Efteraaret, fremgaaer dels af, at Forliget er en Følge af Sammenstødet paa Sommerstedhede, der fandt Sted 1295 om Sommeren, dels af, at den norske Konge og Hertug Haakon samt de norske Bisper, der nævnes som Medforlovere, opholder sig i Norge i Foraaret 1295.

185

[1295. Efter 25. September].

Kong Erik 6. Menved overlader Sofie, Erik af Langelands Hustru, det Gods, som er tilfaldet hende i Arv efter hendes Halvsøstre Agnes og Jutta.

Dansk Oversættelse af Hvitfeld.

Paa samme Tid oplod Kong Erik Menved til Hertug Erik Langben af Langeland alt det Gods, som var tilfaldet Fru Sofie, hans Hustru, efter hendes Søstre Jutta og Agnete¹⁾.

1) se Nr. 184 Note 6—9.

189

1295. Oktober.

Pave Bonifacius 8. befaler Provsten i Eutin at tilbagegive Klostret i Dalum det Gods, som var bortkommet fra Klostret ved Salg eller Pant.

Udtag hos Hamsfort.

I det Herrens Aar 1295 . . . befaler den romerske Biskop, Bonifacius 8., i Oktober Maaned Provsten i Eutin i Lübeck Stift, at han skal tilbagegive Dalum Kloster det bortkomne eller pantsatte Gods.

1296. 15. Januar. Nykøbing.

195

Grev Gerhard 2. af Holsten erkender at være Hertug Albrecht af Sachsen 900 Mark Sølvskyldig og lover at betale 400 Mark til St. Jakobsdag og 500 Mark til Mortensdag.

Original i Kiel.

Gerhard, af Guds Naade Greve af Holsten og i Schauenburg, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud . . .

Til Bevis herfor har vi ladet dette Brev skrive og bekræftet det med vort Segl. Givet i Nykøbing i det Herrens Aar 1296 den første Søndag efter Ottendedagen efter Helligtrekongersdag.

1296. 15. Januar. Nykøbing.

196

Grev Gerhard 2. af Holsten erkender at være sin Onkel, Hertug Otto af Lüneburg, og sin Broder, Grev Adolf 6. af Holsten 1000 Mark Sølvskyldig og lover at betale 500 Mark til St. Jakobsdag og 500 Mark til Mortensdag.

Original i Hannover.

Gerhard, af Guds Naade Greve af Holsten og i Schauenburg, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud . . .

Til fyldigere Vidnesbyrd herom har vi ladet dette Brev skrive og bekræftet det med vort Segl. Givet i Nykøbing i det Herrens Aar 1296 den første Søndag efter Ottendedagen efter Helligtrekongersdag.

1296. 3.—5. Februar¹⁾.

198

Erik Eriksen, Herre til Langeland, stadfæster Rudkøbings Privilegier.

Efter Oversættelse i Rigsarkivet.

Erik, af Guds Naade Hertug paa Langeland til alle, som faar dette Brev at se, Hilsen evindeligt med Gud.

Man skal med levende Røst eller skriftligt Vidnesbyrd udødeliggøre, hvad der i Tiden sker, for at det ikke med Tiden igen skal udslettes. Derfor skal det være vitterligt for alle nulevende og tilkommende, at vi med dette

vort Brev har forundt og stadfæstet vore elskede Indbyggere i Rudkøbing alle deres Friheder og lovlige Vedtægter, som de i vore Forfædres Tid, vor elskede Faders, forhenværende Hertug i Jyllands²⁾ og vor elskede Farbroder Junker Abels³⁾ Tid, befindes at have haft, idet vi strengt forbyder alle fremmede, som fra andre Steder maatte komme derhen, paa nogen Maade at forurette vore fornævnte Indbyggere med noget Køb eller Salg eller ogsaa til deres Skade at forandre deres Friheder og Vedtægter, saafremt de vil undfly vor Hævn og Vrede. Til yderligere Stadfæstelse af dette lader vi dette Brev bekræfte med vort Segl. Givet i det Herrens Aar 1296 paa den hellige Agarsie Dag.

1) den hellige Agathes Dag (5. Februar) faldt i 1296 paa en Søndag; denne Dag vilde derfor næppe været blevet betegnet som den hellige Agathes Dag; der foreligger muligvis en Fejlskrivning (Agarsie) for Ansgarii; Angars Dag var den 3. eller 4. Februar. — 2) Erik 1., næstældste Søn af Abel; dette Privilegium er tabt. — 3) Abels yngste Søn, Herre til Langeland.

205

1296. 22. Marts. Odense.

Biskop Gisike af Odense erklærer, at han var nærværende, da Agnes, Datter af Erik 4. Plouppening, af fri Vilje, indtraadte i Roskilde Agnete Kloster, at Jutta, Agnes' Søster, senere ligeledes af fri Vilje indtraadte i samme Kloster, at de begge senere forlod Klosteret og med Vold unddrog Klosteret alt det Gods, de havde givet det.

Afskrift af Bartholin.

Gisike, af Guds Naade Biskop i Odense, til alle, som faar dette Brev at se, Hilsen evindelig med Gud.

Idet vi, som det sømmer sig, ønsker at fremlægge et Bevis for Sandheden, erklærer vi og gør vitterligt med dette Brev, at vi har set og personlig overværet, at den velbyrdige Frøken Agnes, Datter af Herr Erik, Danmarks Konge, salig Ihukommelse, efter at have fattet det fromme Forsæt om i Ordensdragt at tjene Gud i Staden Roskilde til Ære for Herren og hans glørrige Moder og den hellige Jomfru og Martyr Agnes, i manges Nærværelse, saavel verdslige som gejstlige, paatog sig at bygge et Kloster for Nonner, der efter den hellige Augustins Regel og under Dominikanerbrødrenes Tilsyn kunde tjene Gud; og hun antog samme Søstres Ordensdragt sammen med flere andre, der havde samme fromme Forsæt, idet hun skænkede Klosteret alt sit Gods, som tilkom hende ifølge Arvet. Og da den berømmelige Fyrste, den Herre Hertugen af Brunsvig, som da var tilstede, opfordrede hende til at drage sig tilbage fra et saa-

dant Forehavende, idet han tilbød at skaffe hende en ved sin Byrd værdig Ægtefælle blandt Fyrsterne, svarede hun med fri Røst i Nærværelse af alle, at hun havde lovet at ville ægte den udødelige, og at hun af Kærlighed til hans Rige alt havde fattet Foragt for Verdens Rige og al Verdens Pragt. Til Tegn herpaa ofrede hun med megen Fromhed sine af den ærværdige Broder Herman, Herr Pavens Pønitentiar og Udsending, der optog hende i Ordenen, afklippede Fletninger paa Alteret, idet hun over Alteret tilskødede samme Kloster alt sit Gods at besidde til evig Tid efter Landskabslovene. Men i Tidens Løb, da Tiden for Løftets Aflæggelse forestod, og Søster Agnes i Nærværelse af de Herrer Kanniker i Roskilde og andre gejstlige samt Munke og nogle Borgere fra samme Stad af den Herre Provst ved Kirken i Roskilde Peder Unesen blev adspurgt, om hun forledt ved Overtalelse eller Trusler eller paa anden Maade presset dertil havde taget Ordensdragten, og om det, som er ovenanført, er gjort frivilligt eller tvungent, svarede hun i alles Nærværelse, at hun gjorde dette ikke paa Grund af Tvang eller Overtalelse, men efter Indskydelse af den Helligaand og af Kærlighed til Jesus Kristus. Atter adspurgt af den samme Provst, om hun vilde drage sig tilbage fra sit Forehavende og vende tilbage til det verdslige Liv, da dette endnu stod hende aabent, svarede hun, at hun aldrig vilde vende tilbage til det verdslige Liv, men altid forblive i samme Kloster. Yderligere svarede hun paa samme Maade og bekræftede aabenlyst de samme Spørgsmaal, som blev gjort hende af Herr Tyge, dengang Biskop af Aarhus, da han velsignede Klostertomten og Kirkegaarden og indviede Alteret i Nærværelse af Fru Margrete, Danmarks Dronning, salig Ihukommelse, og adskillige andre, saavel gejstlige som verdslige. Ved alt det foregaaende var vi tilstede, og vi hørte og saa disse Begivenheder. Dertil var vi personlig tilstede ved den romerske Kurie, da Pave Urban 4., salig Ihukommelse, med apostolisk Myndighed stadfæstede Oprettelsen af oftnævnte Kloster gennem Doteringen og Overdragelsen af omtalte Gods, idet han tog dette sammen med Stedet og Søstrene og alt deres Gods under det apostoliske Sædes Beskyttelse. Men senere var vi tilstede ved Optagelsen af Frøken Jutta, samme Agnes' kødelige Søster, og vi saa dengang da hun blev optaget i Ordenen af sin Søster Agnes, som da var Priorinde der, og hun gennem Herr Erik, dengang Danmarks Konge, salig Ihukommelse, i manges Nærværelse lovligt og efter Retten ifølge Landskabslovene tilskødede og overdrog samme Kloster alt sit Gods, som tilkom hende ifølge Arveret, at besidde med

Rette til evig Tid. Men efter Prøvetiden aflagde hun i vor og mange andres Nærværelse det højtidelige Løfte til Broder Aage, dengang Provincialprior for Danmark. Men kort Tid efter, da hendes Søster Agnes var blevet løst fra sit Embede, blev hendes kødelige Søster Jutta paa kanonisk Vis valgt til Priorinde og anerkendt af Provincialprien, og saaledes blev de i Rækkefølge, den ene efter den anden, begge Priorinder i det samme Kloster; og Klosteret havde i fri Besiddelse og besad alt det fornævnte Gods tilhørende begge Søstre, saalænge disse Frøkener forblev i den Stand, som de havde antaget, det vil sige Agnes' Gods indtil det syvende Aar efter hendes Indtræden i Ordenen og Juttas indtil det fjerde. Men senere, da de paa Anstiftelse af alle gode Menneskers Fjende havde brudt deres Ordensløfte og var vendt tilbage til det verdslige Liv, som de tidligere havde forsaget, tilbageholdt de voldeligt med den verdslige Magts Hjælp alt det omtalte Gods, idet de fratog Klosteret det, og, saalænge de levede, efter eget Forgodtbefindende raadede over det med Hensyn til Mageskifte, Salg, Gave og Forøring til Skade og Uret for nævnte Kloster. Til Vidnesbyrd og Bevis herfor er vort Segl hængt under dette Brev. Givet i Odense i det Herrens Aar 1296 paa Skærtorsdag.

224

1296. 24. Juli. Bergen.

Kong Erik og Hertug Haakon af Norge bevidner, at deres Slægting Erik, Herre til Langeland, har givet Afkald paa de Rettigheder, som han maatte have til Roskilde Clara Klosters Gods i Bukkerup.

Original paa Universitetsbiblioteket.

Erik, af Guds Naade Norges Konge, og Haakon af samme Naade Norges Hertug, til alle, som for dette Brev at se, Hilsen med Gud.

Vi vil, at det skal være vitterligt for nulevende og tilkommende. at vi var tilstede i Bergen i Franciskanerklostret Dagen før Apostlen Sankt Jakobs Dag 1296, da Herr Erik, vor Frænde og Svoger¹⁾, Herre til Langeland, lovede for sit Vedkommende, at han i sine Levedage ikke paa nogen Maade vilde rejse Krav mod Søstrene og St. Clara Kloster i Roskilde paa Sjælland angaaende deres Gods i Bukkerup paa Sjælland. Hvilket Gods Frøken Agnes, Datter af de Danskes berømmelige Konge Erik, salig Ihukommelse, som Sjælegave for sig og sine Forfædre havde overdraget og ved Skødning overgivet nævnte St. Clara Kloster i Roskilde at besidde evindeligt. Til Vidnesbyrd herom har vi ladet vore Segl hænge

under dette Brev. Forhandlet og givet Aar, Dag og Sted som ovenanført, i vort 16. Regeringsaar.

1) han var gift med Sofie, en Datter af Erik 4. Plovpennings Enke Jutta i hendes andet Ægteskab med Grev Burchard af Rosenburg. Sofie var altsaa Halvsøster til Enkedronning Ingeborg af Norge og til Agnes.

1296. 27. Juli. Bergen.

226

Erik Eriksen, Herre til Langeland, giver paa egne og sin Hustru Sofies Vegne Afkald paa de Rettigheder, som de maatte have til det Gods i Bukkerup, som Jomfru Agnes havde skødet til Clara Kloster i Roskilde.

Original paa Universitetsbiblioteket.

Erik, af Guds Naade den berømmelige Hertug af Jyllands Søn, Herre til Langeland, til alle, som ser dette Brev, Hilsen med Gud.

Vi ønsker ved dette Brev, at Nutiden skal vide, og at det ikke skal være skjult for Fremtiden, at vi paa vore egne og paa vor elskede Mage Sofies Vegne frit har givet Afkald paa det Gods i Bukkerup, som Frøken Agnes, Datter af Herr Erik, fordum de Danskes berømmelige Konge, salig Ihukommelse, har overgivet St. Clara Kloster i Roskilde og ved Skødning overdraget nævnte Kloster at besidde med Rette til evig Tid, idet vi paa egne og paa vor Mages Vegne frafalder al fremtidig Tiltale paa Grund af fornævnte Gods mod nævnte Kloster og dets Personer eller undergivne, som til enhver Tid bor paa nævnte Gods. Til Vidnesbyrd herom har vi ladet dette Brev opsætte og bekræfte med vort Segl. Forhandlet i Bergen i det Herrens Aar 1296 den 27. Juli.

[1296. Omkr. 27. Juli].

227

Sofie, Frue til Langeland, giver Afkald paa de Rettigheder, som hun maatte have til Clara Klosters Gods i Bukkerup.

Original paa Universitetsbiblioteket.

Sofie, af Guds Naade Frue til Langeland, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Vi ønsker, at saavel nulevende som tilkommende skal vide, at vi med velvilligt Samtykke af Herr Erik, Herre til Langeland, vor elskede Ægtefælle, og vore elskede Nevøer, de berømmelige Herrer, Erik, Konge, og Haakon, Hertug af Norge, frit har givet Afkald paa det Gods i Bukkerup

paa Sjælland, som vor Søster, salig Ihukommelse, Frøken Agnes, Datter af Herr Erik, fordum Danmarks Konge, har overdraget og ved Skødning overgivet St. Clara Klostret i Roskilde at besidde med Rette til evig Tid, idet vi paa vore egne og vore Arvingers Vegne frafalder al fremtidig Tiltale paa Grund af fornævnte Gods mod nævnte Kloster og dets Personer eller undergivne, som til enhver Tid bor paa det nævnte Gods. Til Vidnesbyrd herom har vi ladet vort Segl tilligemed vor fornævnte Ægtefælles Segl hænge under dette Dokument. Forhandlet og givet.

229

1296. 9. September. Ribe.

Kapitlet i Ribe vidimerer Niels Hamundsens Testamente af 1295 1. April (Nr. 163).

Original i Rigsarkivet.

Kapitlet i Ribe til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud. Alle skal vide, at vi har set Herr Niels Hamundsens Testamente, ustunget, ufordærvet og ubeskadiget i enhver Henseende, med følgende Herrers Segl, Niels Hamundsen Lille, Franciskanerklostret i Odense, Niels Præst og Jens Tagesen. Brevet havde følgende Ordlyd: I Faderens, Sønnens, og den Helligaands Navn. Jeg, Niels Hamundsen, o. s. v. (= Nr. 163).

Til Vidnesbyrd herom er vort Segl hængt under nærværende Brev. Givet i Ribe i det Herrens Aar 1296 Dagen efter den hellige Jomfru Maries Fødselsdag.

230

1296. 11. September. Nykøbing.

Grev Gerhard 2. af Holsten og hans Hustru Agnes, forhenværende Dronning af Danmark¹⁾, skænker Relikvier til Klosteret i Cismar.

Efter Michelsens Tryk.

.....

Givet i Nykøbing i det Herrens Aar 1296 Tirsdagen efter vor Frucs Fødselsdag.

1) hun havde tidligere været gift med Erik 5. Glipping.

243

1297. 18. Januar. Rom¹⁾.

Pave Bonifacius 8. paalægger Biskop Jens 1. af Roskilde at dømme i Striden mellem Agnete Kloster og Erik, Søn af Hertug Erik af Jylland.

Afskrift i Vidisse af 1297 30. Oktober (Nr. 274).

Bonifacius, Biskop, Guds Tjeneres Tjener, hilser sin ærværdige Broder (Jens) Biskop af Roskilde med den apostoliske Velsignelse.

Vore elskede Døtre i Kristus . . . Priorinde og det menige Konvent i St. Agneteklostret i Roskilde af Augustinerordenen, der plejer at ledes af en Priorinde og lever efter Dominikanerordenens Bestemmelser og under Dominikanerbrødrenes Tilsyn, har klaget til os over, at den velbyrdige Erik, Søn af afdøde Hertug Erik af Sønderjylland, Roskilde Stift, salig Ihukommelse, tilføjer dem Uret med Hensyn til Landsbyer, Jorder, Besiddelser, Møller, Enge, Græsgange, Skove og andet, som tilhører Klostret. Derfor paalægger vi Dig, Broder, ved denne apostoliske Skrivelse, at Du skal stævne Parterne til Møde, høre Sagen og med Udelukkelse af Appel afgøre den med den rette Afslutning, idet Du sørger for, at Din Afgørelse overholdes i alle Maader under Trusel om Kirkens Straf. Hvis de Vidner, som udpeges, af Venskab, Had eller Frygt skulde unddrage sig, skal Du uden Appel med Kirkens Straf tvinge dem til at aflægge sandt Vidnesbyrd, dog maa Du ikke lyse Ban eller Interdikt over denne velbyrdige Mands Land, med mindre Du af os faar særligt Paalæg derom, og ikke maa nogen i Kraft af dette Brev stævnes til Dom udenfor sin Stad og sit Stift, og der maa ikke dér foretages noget Retsskridt mod ham i nogen Retning. Givet i Rom i S. Pietro den 18. Januar i vort Pontifikats 2. Aar.

1) almindeligvis henføres dette Brev til 1296. 18. Januar, men da Pave Bonifacius først blev konsekreret den 23. Januar 1295, maa 18. Januar i andet Pontifikatsaar falde Aar 1297.

1297. 18. Januar. Rom.

245

Pave Bonifacius 8. paalægger Biskop Gisike af Odense at sørge for, at det Gods, der uretmæssigt er frataget Agnete Kloster i Roskilde, tilbagegives dette.

Afskrift af Bartholin.

Bonifacius, Biskop, Guds Tjeneres Tjener, hilser sin ærværdige Broder Biskop (Gisike) af Odense med den apostoliske Velsignelse.

Det er kommet os for Øre, at saavel vore elskede Døtre i Kristus . . . Priorinde og det menige Konvent i St. Agneteklostret i Roskilde af Augustinerordenen, der plejer at ledes af en Priorinde og lever efter Dominikanerbrødrenes Bestemmelser og under Dominikanerbrødrenes Tilsyn, som de tidligere i dette Kloster boende til nogle gejstlige og verdslige har

overladt Tiender, Jorder, Besiddelser, Indtægter, Borge, Landsbyer, Huse, Hytter, Enge, Møller, Rettigheder, Jurisdiktionsbeføjelser og andet samme Kloster tilhørende Gods og givet dem Breve derpaa, bekræftede med Ed, givet Afkald derpaa og tilføjet Straffebestemmelser til svær Skade for Klostret. Nogle har faaet det for Livstid, andre for en anselig Tid, atter andre til evig Tid, i Forpagtning eller med en aarlig Skyld at svare, og nogle af dem skal endogsaa have opnaaet at faa Stadfæstelsesbrev derpaa af det apostoliske Sæde i den almindelige Form. Da vi ønsker med faderlig Omhu at drage Omsorg for Klostret i denne Sag, paalægger vi Dig, vor Broder, ved denne apostoliske Skrivelse, at hvad Du af Klosterets Gods finder utilladeligt afhændet eller solgt ved saadanne Afstaaelser, skal Du uanset ovennævnte Breve, Straffe, Afkald, Eder og Stadfæstelser lade tilbagekalde til samme Klosters Ret og Eje, idet Du med Udelukkelse af Appel tvinger dem, der handler herimod, med Kirkens Straf. Men hvis de Vidner, som udpeges, af Venskab, Had eller Frygt skulde unddrage sig, skal Du uden Appel med samme Straf tvinge dem til at aflægge sandt Vidnesbyrd, dog maa ingen i Kraft af dette Brev stævnes til Dom udenfor sin Stad og sit Stift og der maa ikke dér foretages noget Retsskridt imod ham i nogen Henseende. Givet i Rom i S. Pietro den 18. Januar i vort Pontifikats 2. Aar.

247 [1297]¹⁾. Omkr. 3. Februar. Vordingborg.

Kong Erik 6. Menved slutter Overenskomst med Hertug Valdemar 2. af Slesvig samt dennes Broder Erik.

Efter Oversættelse af Huitfeldt.

⟨1⟩ Med Hertug Valdemar af Sønderjylland blev der ogsaa sluttet Forlig: han gav Afkald paa Als, Ærø og Femern efter Ordlyden af den Dom, der var udgaaet i Kong Erik Kristoffersens Tid²⁾. ⟨2⟩ Yderligere herskede der Trætte og Misforstaaelse mellem Hertug Erik af Sønderjylland³⁾ og hans Broder Valdemar paa den ene og Kong Erik paa den anden Side om Arven efter Kong Abels Søn, som boede i Svendborg⁴⁾, hvilken Arv Kong Erik Glipping, denne Kong Eriks Fader, havde til-egnet sig, men Hertug Erik af Slesvig⁵⁾ mente paa sin Farfaders, Hertug Valdemars⁶⁾, Vegne⁷⁾, at han var blevet forfordelt i denne Sag; thi fornævnte Abel døde og havde ingen Børn undtagen Margrete, som fik Grev Helmold af Schwerin, til hvilken Arv hans Farfader var saa nær som

Kong Erik Glipping; thi hun døde barnløs: denne Tvist blev ogsaa forligt⁸). <3> Dagen efter vor Frue Kyndelmisse i Vordingborg blev det forhandlet, at alle de Breve, som han og Hertug Valdemar har fra Kongen af Danmark eller han fra dem, skal staa ved deres fulde Magt. <4> Skulde yderligere Trætte opstaa imellem dem, da slutter Kongen Forlig om Voldgift med Hertug Gerhard af Holsten som Voldgiftsmand angaaende alle de Misforstaaelser, der enten nu er dem imellem eller maatte opstaa. <5> Hertugerne lovede, at om Kong Erik eller Hertug Haakon af Norge ikke kan komme overens med Kongen af Danmark efter det Forlig, som fra begge Sider sluttedes paa Hindsgavl⁹), da skal de¹⁰) staa til Ansvar efter dansk Lov, og hvis Kongen af Norge eller Hertugen ikke vil slutte Forlig eller staa til Ansvar, da skal de ikke holde med Kongen af Norge eller Hertugen, men med Kongen. <6> Fremdeles dersom Kongens Søstres og Brødres Fædrenegods, som Hertugen af Jylland og hans Broder sidder inde med, kunde genvindes¹¹) enten formedelst venlig Forhandling eller ved Grev Gerhards Kendelse og mindelig Forhandling¹²) (for ham) som for en Dommer eller ved Rigens Raads Dom¹³), da skal Hertugen og hans Broder oplade til os vore Brødres og Søstres Andele i fornævnte Gods. Kan det ikke genvindes, da skal fornævnte Gods tilhøre Hertugerne af Jylland alt efter, hvad de Breve, der før er udstedte herom, indeholder. <7> Hertugerne skal ingen Uret gøre mod vore Bønder i Hertugdømmet, men den Del, som Ret er, naar han tiltales derom¹⁴). Vil han ikke gøre det, da skal han staa til Ansvar for os og Danmarks Raad paa det Parlament og Danehof, som holdes. <8> Vi skal erklære alle gejstlige og verdslige, som har været Tilhængere af Hertugerne med Undtagelse af dem, som er overbeviste om at have haft Del i vor Faders Død, for kvit og fri at være for den Understøttelse, de har ydet dem. Det samme skal de gøre overfor vore Tilhængere. <9> I den Trætte, som er imellem Hertug Erik, Hertugens Broder, og Dominikanerbrødrene i Roskilde, paa St. Agnetesøstrenes Vegne, vil vi ikke blande os, medmindre der føres Rets-trætte derom. <10> Fremdeles med Hensyn til Jerlevherred, Gamborg og Føns, derom skal der ske Hertugerne saameget, som de Breve, vi besidder, siger derom. <11> Naar Borgerne i Lübeck, Stralsund, Rostock og Wismar lader Hertugerne se Bevis for, at vi har deponeret 1600 Mark, da skal de lade Kolding Len¹⁵) følge os med Bønder og undergivne. <12> Hvad der ydermere er eller kan komme os imellem, det skal staa til fornævnte Grev Gerhards Kendelse.

1) Dateringen stemmer med Stephanius' Registratur, der sætter Forhandlingerne til 1297. Hos Hvitfeld staa Referatet af disse Forhandlinger under 1295 umiddelbart efter Hindsgavlforliget (Nr. 184), idet han øjensynligt opfatter disse Forhandlinger mellem Kongen af Danmark og Hertug Valdemar og dennes Broder Erik som svarende til den danske Konges Forhandlinger med Norge ved Hindsgavl. Men dette er sikkert forkert; Forhandlingerne har fundet Sted omkring Kyndelmisse, hvilket tidligst kan være Kyndelmisse 1296 og efter Stephanius' Registratur maa være Kyndelmisse 1297. Til Støtte for dette Aar kan ogsaa anføres Artikel 9, hvor Kongen siger, at han ikke vil have noget at gøre med Striden mellem Agnete Kloster i Roskilde og Erik Eriksen, medmindre Sagen blev ført for Kongen. Thi Kyndelmisse 1296 var Kongen endnu i høj Grad Part i denne Sag, idet han først 1296 15. Marts tilbagegav Klosteret det Gods, som Kronen havde beslaglagt, og som Erik Eriksen paa sin Hustrus Vegne gjorde Krav paa (DRB II 4 Nr. 204). — 2) Danehofsdømmen af 1285 (DRB II 3 Nr. 139). — 3) fejlagtigt for: Erik af Langeland, se om ham Nr. 184 Note 6. — 4) Abel Abelsen, yngste Søn af Kong Abel, Herre til Langeland, død 1279, havde som Arv efter Faderen bl. a. faaet Svendborg. — 5) fejlagtigt for: Erik af Langeland. — 6) fejlagtigt for: Abels. — 7) d. v. s. som Følge af Slægtskab gennem sin Farfader. — 8) d. v. s. Sagen blev overladt et Vordholdsnavn til Afgørelse, se Nr. 250 og 251. Erik af Langeland var Margrete Fætter og som saadan nærmere til at arve hende end Erik Glipping, der var Fætter til hendes Fader. — 9) jf. Nr. 184. — 10) nemlig Kongen og Hertugen af Norge. — 11) nemlig for de nævnte Søstre og Brødre. — 12) der tænkes vel paa Forhandling under Grevens Mægling. — 13) Rigens Raad er en Anakronisme af Hvitfeld, der maa menes en Dom afsagt af Rigets bedste Mænd paa Danehof. — 14) d. v. s. at naar Bønderne tiltaler dem ved de stedlige Domstole, skal de staa til Rette under Sagen. Hvis de ikke vil det, skal Sagen gaa til Danehoffet. — 15) har aabenbart været pantsat til Hertugen.

250 [1297. 24. Marts]¹⁾. Nyborg.

Et Vordholdsnavn afsiger Kendelse om, at Godset efter den afdøde Abel Abelsen og hans Datter Margrete tilkommer Kong Erik, og at denne ikke har haft Ret til at skøde denne Arvepart, uden Hensyn til hans Søskenes Medarveret, til Agnete Kloster i Roskilde.

Efter Oversættelse af Hvitfeld.

Forleden mødtes i Nyborg efter Vordholdsed gode Mænd, som af Kongen og Hertugerne i Sønderjylland havde faaet betroet det Hverv at træffe Afgørelse om Hertug Abels Gods og Kong Eriks og hans Søskenes Fædrearv. De erklærede da under Ed, at de tildømte Kongen som et frit Køb alt Abels Gods — saavel det, Grev Helmold af Schwerin fik med hans Datter Margrete, som det, hun klostergav sig med²⁾ — og hans Søstre og Brødre deres Part deraf; (de erklærede ved deres Dom), at Kongen ingen Magt havde haft til at afhænde sine Søskenes Gods,

der ikke var hans endnu, til St. Agnetekloster, før de var kommet til Lavalder³).

1) baade dette og det følgende Brev er udaterede, men skal sikkert sættes i Forbindelse med Nr. 247, særlig Art. 2. — 2) naar Nævnet tildømmer Kongen Godset, skønt Hertugen utvivlsomt var nærmere til at arve Margrete end Kongen (jf. Nr. 247 Note 8), er det, fordi det giver Kongen Medhold i, at han havde erhvervet det ved Køb, antagelig af Margretes Fader Abel, jf. Nr. 251. — 3) en ældre Broder, der var Værg for sine umyndige Søkende, maatte ikke afhænde deres Jordegods. Det udtales udtrykkeligt i Valdemars sjællandske Lov I 13 og Eriks sjællandske Lov I 44.

[1297. Efter 24. Marts. Nyborg]¹).

251

[Kongens?] Raad stadfæster Vordholdsnavnets Kendelse om Arven efter Abel Abelsen og hans Datter Margrete²).

Afskrift af Svaning.

. . . Alle skal vide, at vi var nærværende og hørte, at de gode Mænd, [fornævnte] Herrer . . ., udpegede under Navn af Vordholdsnavn fra enhver af Rigets Dele af de stormægtige Fyrster, vor Herre Erik, Danmarks berømmelige Konge, og Valdemar, Jyllands Hertug, paa egne og Broderens Vegne, hvilke Mænd den Herre Kongen og Hertugen i Enighed havde godkendt til dette særlige Formaal, for med deres Ed i Nyborg paa den nylig forgangne Midfastesøndag at afgøre Sagen om den forhenværende Junker Abels Gods, og ligeledes Sagen om den Herre Konges og hans kødelige Søkendes Arvegods, som længe har verseret mellem dem, paa fornævnte Sted og Dag offentlig afsagde Kendelse under Ed om, at de tildømte den Herre Konge og hans Brødre og Søstre hvert og et af den forhenværende Junker Abels Godser at besidde frit til evig Tid, saavel dem, Herr Helmold, Greve af Schwerin, fik efter Margrete, Abels, Datter, som dem, der faldt paa Klosters³) Lod, da denne Frøken indtraadte i det, saasom erhvervet ved ret Køb og lovlig Skødning; de erklærede ligeledes under Ed, at de, da den Herre Konge ikke efter Ret eller Lov i Kongeriget Danmark kunde afhænde det Arvegods, der tilhørte hans kødelige Søkende, og heller ikke sit eget, eftersom han paa det Tidspunkt ikke var kommet til Skelsaar og Alder⁴), tildømte de det til ham og til hans fornævnte Søkende at faa det tilbage og frit at raade over det, hvilken Ed og Fremgangsmaade i denne Sag vi, idet vi i Enighed anerkender, at de er gaaget rigtigt og retfærdigt frem, stadfæster med vor Dom, saavidt det ligger til os, og har vi tildømt den Herre Konge

og hans kødelige Søskende alt det fornævnte Gods, saavel det, som oft-nævnte Junker Abel besad, som ligeledes Arvegodset, at besidde evindelig.

1) nærværende Brudstykke af et Brev er overleveret af Svaning i dennes Skrift om det slesvigske Hertugdømme (de ducatu Slesvicensi); det mangler Indledningen, saaledes at det ikke kan ses, hvilke Mænd der udgjorde Vordholdsnavnet. — 2) jf. Nr. 247 Art. 2 og Nr. 250. — 3) naar en Person med Formue indtraadte i et Kloster, maatte der finde et Skifte Sted, idet det kun var tilladt at medtage en vis Del af Formuen. — 4) den latinske Tekst stemmer paa dette Sted ikke med Hvitfelds danske Gengivelse af Nævnskendelsen, som er meddelt i Nr. 250.

268 1297. 28. September. Slagelse.

Kong Erik 6. Menved giver Afkald paa det Gods, som Agnes og Jutta har skødet til Agnete Kloster i Roskilde.

Afskrift af Bartholin.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Da vi i Medfør af vor Stilling er pligtige til og besjælet af Ønsket om at vise Klostre og klostergejstlige Naade og Gunst og især ønsker med al mulig Velvilje at støtte St. Agnetes Nonnekloster i Roskilde, som vi ved er indstiftet og doteret af vore Forgængere, giver vi efter vort Raads Vejledning fuldt og frit over for nævnte Nonnekloster Afkald paa hele Skødningsen af alt det Gods med alle dets Frugter, som samme Kloster paa Grund af de velbyrdige Frøkener Agnes og Jutta, Døtre af salig Herr Erik, Danmarks forhenværende berømmelige Konge, har foretaget til os paa Sjællands og Lollands Landsting og ved Breve af enhver Art. Ydermere tager vi Klosteret med alt dets Gods, saavel dette som andet, under vor Beskyttelses Værn for at forsvare det mod en hvilkenksomhelst verdslig Magts Overgreb. Givet i Slagelse i det Herrens Aar 1297 Dagen før St. Michael i Nærværelse af os og de ærværdige Fædre, Herrerne Kristian, Biskop af Ribe, og Jens, Biskop af Roskilde, og med de Herrer, Erik, Hertug af Halland, David Thorstensen og Aage Jonsen, fordem Droster, Niels, vor Drost, Peder Jonsen, Skaanes Gælker, Jon Lille, Oluf Tagesen og Hamund kaldet Lille samt andre af vore Raader, som Vidner.

270 1297. 10. Oktober. Odense.

Kong Erik 6. Menved tager Faaborg under sin Beskyttelse.

Afskrift af Langebek.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle, at vi har taget nærværende Brevvisere, Borgerne i Faaborg, tillige med alt deres Gods og undergivne under vor Fred og Beskyttelse for særligt at forsvare dem, saalænge de yder os Tjeneste. Vi forbyder strengt under Trusel om vor Naades Fortabelse, at nogen af vore Fogeder eller deres Stedfortrædere eller nogensomhelst anden drister sig til at besvære dem eller nogen af dem med Hensyn til Gods eller Personer imod dette Brevs Ordlyd, saafremt han vil undgaa vor kongelige Harme og Hævn. Til Vidnesbyrd herom hæft vi ladet vort Segl hænge under dette Brev. Givet i Odense i det Herrens Aar 1297 paa de hellige Martyrer Dionysius' og hans Fællers Dag med vor Drost Niels som Vidne.

[1297. Omkr. 10. Oktober]. Odense.

271

Kong Erik 6. Menved forbyder, at nogen benytter Aarhuskannikernes Enemærke i Borupmark paa Helgenæs til Græsning.

Afskrift (Aarhusbogen).

..... Givet i Odense med Herr Niels, vor Drost, som Vidne.

1297. 30. Oktober. Lellinge.

274

Biskop Jens 1. af Roskilde paalægger under Paaberaabelse af Bonifacius 8.s Bulle af 1297 18. Januar Mogens, Dekan i Roskilde, at høre Sagen mellem Agnetekloster i Roskilde og Erik, Herre til Langeland.

Original i Rigsarkivet.

Jens, af Guds Barmhjertighed Biskop i Roskilde, til alle, der ser dette Brev, Hilsen med alles Frelser.

I skal vide, at vi har modtaget fra den hellige Fader, Pave Bonifacius 8. et Brev, uskrabet, ustunget, ufordærvet, uden Skade nogetsteds og med ægte Bulle og Snor, af følgende Ordlyd: Bonifacius, Biskop, Guds Tjeneres Tjener o. s. v. (= Nr. 243). Men da vi paa Grund af forskellige vanskelige Forretninger ikke er istand til at beskæftige os med det os overdragne Hverv, overdrager vi det til Herr Mogens, Dekan i Roskilde, at høre Sagen; dog skal den endelige Dom være os forbeholdt. Til Vidnesbyrd herom er vort Segl hængt under dette Brev. Givet i Lellinge i det Herrens Aar 1297 den 30. Oktober.

327

1298. Før 8. September.

Kong Erik 6. Menved udsteder Lejdebreve for Kong Erik og Hertug Haakon af Norge til et Forligsmøde paa Præstholm i Halland den 8. September.

Dansk Oversættelse af Hvitfeld.

Aar 1298 gav Kong Erik Menved og Hertug Kristoffer Kong Erik i Norge og Hertug Haakon Lejde til at møde paa Præstholm i Halland paa vor Frues Fødselsdag, hvilket Lejde skal vare 15 Dage efter den Termin for dem og deres Følge, dog saaledes at Hertug Erik Langben, Hertugen af Jyllands Broder, (og) de, der er fredløse som Følge af hans Herr Faders Død, ikke skulde komme der, og ikke tillades at komme nærmere end ved Helgø. Dette Lejde har Hertug Vizlav af Rygen, Hertug Erik Knudsen af Halland, Drost Aage, Niels Larsen, Lars Tygesen, David Paper, Peder Jonsen, Oluf Tagesen, Peder Nielsen af Taasinge, Hamund Lille, Josef Mogensen, Jens Nielsen, Niels Brok og Ingvar Hjort, der ogsaa lovede, at dette Lejde skulde blive overholdt, og aflagde deres Ed derpaa, beseglet sammen med ham.

334

1298. 25. November. Odense.

Kong Erik 6. Menved tager Agnetekloster i Roskilde under sin Beskyttelse og paa-lægger David Thorstensen, Absalon Nielsen, Asser Jonsen og Niels Mandrup i paa-kommende Tilfælde at optræde som Klosterets Forsvarer.

Afskrift af Bartholin.

..... Givet i Odense i det Herrens Aar 1298 paa Katrines Dag i Nær-værelse af vore Raader.

335

1298. 25. November. Odense.

Kong Erik 6. Menved forbyder Jordbrugere og Landboer paa det Gods, der har tilhørt Agnes og Jutta, at svare deres Afgifter til andre end Agnetekloster i Roskilde.

Afskrift af Bartholin.

... Givet i Odense i det Herrens Aar 1298 paa Katrines Dag i Nærværelse af vore Raader.

1298. Nyborg.**342**

Biskop Bertold køber Stavnsbøl og Sebbelev af Kong Erik 6. Menved for 1200 Mark, som Biskop Bonde tidligere havde solgt.

1. Efter Hier. Cypæus:

..... Dette er forhandlet i Nyborg i Aaret 1298.

2

1299. 16. Januar. Odense.

Den pavelige Legat Isarn lader to Breve af Pave Bonifacius 8. (DRB II 4 Nr. 311 og 312) læse op for Kong Erik 6. Menved og Prælaterne og forkynder derefter Pavens Paabud (DRB II 4 Nr. 290 og 304) om Gennemførelse af Dommen af 1297 23. December (DRB II 4 Nr. 278).

Referat hos Bartholin.

Den 16. Januar 1299 lod Isarn i Odense i Nærværelse af Kongen og Rigets Prælater to Pavebreve læse op: At han kan sammenkalde Prælaterne og om Isarns Underhold, givne 1298 11. Maj, i Pontifikatets 4. Aar. Derefter udfører han det apostoliske Paabud.

3

1299. 17. Januar. Odense.

Den pavelige Legat Isarn overgiver Kong Erik 6. Menved et Paamindelsbrev.

Referat hos Bartholin.

Den 17. Januar sammesteds blev Isarns Paamindelsbrev¹⁾ overgivet Kongen.

1) d. v. s. et Brev med en bestemt Tidsfrist, inden for hvilken et Paabud skal efterkommes. Normalt gik der tre Paamindelser forud for en Ekskommunikation.

5

1299. 19. Januar. Odense.

Kong Erik 6. Menved giver Biskop Henrik af Reval Fuldmagt til at forhandle med Ærkebiskop Jens 2. Grand om Skadeserstatning og om et Møde mellem Kongen og Ærkebispem.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

.... Forhandlet i Odense Domkirke i Aaret 1299 efter Kristi Fødsel, i hans Hellighed Pave Bonifacius 8.s 4. Aar i Nærværelse af den ærværdige Fader, Herr Josef, Biskop af Børglum, Isarn, Ærkepræst i Carcassonne,

Herr Pavens Kapellan og Nuntius, og Broder, Provst i Aarhus, som var tilkaldt og opfordret til at være Vidner. Jeg, Bartholomæus Ortolani af Pamiers, kejserligt bemyndiget offentlig Notar, har overværet det fornævnte og paa fornævnte Konges Bøn og Opfordring modtaget og skrevet Dokumentet og undertegnet det med mit sædvanlige Tegn.

1299. 4. Marts. Aalborg.

11

Kong Erik 6. Menved udsteder et Lejdebrev for Ærkebiskop Jens 2. Grand.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

..... Vi og sammen med os de ærværdige Fædre, Herrerne Gisike af Odense, Bertold af Slesvig, Kristian af Ribe, Jens af Aarhus, Jens af Roskilde, Henrik af Reval, (Peder af Viborg) og Josef af Børglum, af Guds Naade Bisper
 lover derfor ærligt og aflægger legemlig Ed paa, at alt det førømtalte ubrydeligt vil blive overholdt af os, af vore Undersaatter, Venner, (Tilhængere), og af alle andre, som det omtales ovenfor, uden nogensomhelst Svig og Bedrag. Og i Fald nævnte Herr Ærkebiskop skulde lide nogen Krænkelse, Skade eller Overlast paa Liv eller Lemmer eller paa nogen anden Maade, som det ovenfor omtales, skal de ovennævnte 30 Riddere inddrage i Odense og ikke forlade denne Stad, førend Herr Ærkebisp og Kirken i Lund er blevet fyldestgjort for de fornævnte grove Krænkelser, som det er omtalt ovenfor¹⁾, og paa samme Maade skal de inddrage i og ikke forlade Staden, indtil der i Tilfælde af lettere Overlast, ifald saadan tilføjes ham og hans Tilhængere under fornævnte Lejde, ydes Skadeserstatning efter gode Mænds Skøn.

1) nemlig ved, at de skyldige bliver gjort fredløse og forbyder deres Gods til Ærkebisp.

1299. 11. April. Nyborg.

29

Kong Erik 6. Menved tager Bymændene i Nyborg under sin Beskyttelse og stadfæster de Rettigheder, de har haft i Kong Valdemars Dage, idet han forbyder Sandemænd og Herredsnævninger at fælde dem, da de alene skal staa til Ansvar paa deres Byting.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

Amtsudgave Nr. 5.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle med dette Brev¹⁾, at vi tager nærværende Brevvisere, vore elskede Bymænd i Nyborg, under vor Fred og Beskyttelse for særligt at forsvare dem, og at vi tilstaar dem alle de samme Friheder og Naader, som de vides frit at have haft i Kong Valdemars Dage, salig Ihukommelse. Vi forbyder strengt, at nogen Sandemand eller Nævning ligegyldigt fra hvilket Herred drister sig til at fælde dem i nogen Sag eller ogsaa at fortrædige dem. Men vi vil, at enhver, som maatte ønske at rejse Tiltale mod dem i nogen Sag, skal føre Sagen paa Tinget i vor By, og der skal de omvendt staa til Ansvar, under Overholdelse af Rettens Orden. Vi forbyder derfor strengt under Trusel om vor Naades Fortabelse, at nogen af vore Fogeder eller deres Stedfortrædere eller nogensomhelst, hvilken Stilling han end indtager, drister sig til paa nogen Maade at hindre dem alle eller nogen af dem imod dette Brevs Ordlyd, saafremt han vil undgaa vor Vrede og kongelige Hævn. Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1299 Lørdagen inden Palmesøndag i vor Nærværelse med Herr Hamund Lille som Vidne.

1) 1292 1. September.

30

1299. 11. April. Nyborg.

Kong Erik 6. Menved paalægger Indbyggerne i Vindinge Herred at holde Herredsting hver Onsdag i Nyborg og giver Bymændene i Nyborg Ret til at handle med dem paa Torvet om Onsdagen.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi paalægger alle i Vindinge Herred, at de for Fremtiden ikke undlader hver Onsdag at holde deres Ting i Nyborg og paa ingen Maade andetsteds, saafremt de vil undgaa vor kongelige Hævn. Ydermere tilstaar vi af særlig Naade Bymændene i Nyborg alle og enhver den Frihed, at de for Fremtiden hver Onsdag maa holde almindeligt Torv med de udenbys der og afslutte en hvilken som helst Handel, idet vi strengt forbyder, at nogen af vore Fogeder eller deres Stedfortrædere eller nogensomhelst anden drister sig til paa nogen Maade at hindre Bymændene imod dette

Brevs Ordlyd, saafremt de vil undgaa vor kongelige Hævn. Til Vidnesbyrd herom har vi ladet vort Segl hænge under dette Brev. Givet i Nyborg i det Herrens Aar 1299 Lørdagen inden Palmesøndag i vor Nærværelse og med Hamund Lille som Vidne.

1299. 11. Juni. København.

39

Kong Erik 6. Menved udsteder Lejdebrev for Ærkebiskop Jens 2. Grand.

Afskrift i det kongelige Bibliotek.

..... Vi, og sammen med os de ærværdige Fædre, Herrerne Gisike af Odense, Bertold af Slesvig, Kristian af Ribe, Jens af Aarhus, Jens af Roskilde, Henrik af Reval, Josef af Børglum og Peder af Viborg, af Guds Naade Bisper, og de velbyrdige Mænd, Herr Gerhard, Greve af Holsten, og Junker Kristoffer, vor Broder, samt 30 af vore Riddere, saaledes som de nævnes i de Lejdebreve¹⁾, vi tidligere har givet ham, lover derfor ærligt og aflægger legemlig Ed paa, at alt det lovede ubrydeligt skal blive overholdt af os, af vore Undersaatter, Venner, Tilhængere, og af alle andre som omtalt uden nogensomhelst Svig og Bedrag. Og i Fald nævnte Herr Ærkebiskop skulde lide nogen Krænkelse, Skade eller Overlast paa Liv eller Lemmer eller paa nogen anden Maade, som det ovenfor omtales, skal vore ovennævnte 30 Riddere inddrage i Odense og ikke forlade denne Stad, førend Herr Ærkebispnen og Kirken i Lund er blevet fyldestgjort for de fornævnte grove Krænkelser, som det er omtalt ovenfor. Og paa samme Maade skal de inddrage i og ikke forlade Staden, indtil der i Tilfælde af lettere Overlast, ifald saadan tilføjes ham og hans Tilhængere under fornævnte Lejde, ydes Skadeserstatning efter gode Mænds Skøn. Til Vidnesbyrd herom er vort, Bispernes, Grevens og vor Broders Segl hængt under dette Brev. Givet i København i det Herrens Aar 1299 den 11. Juni i Nærværelse af vore Raader.

1) Nr. 11.

1299. 19. Juni. København.

42

Notaren Bartholomæus Ortolani protokollerer de Klager, som Kong Erik 6. Menveds befuldmægtigede Aage Jonsen, Drosten Niels, Knud Mule og Esger Jul har fremsat for Isarn mod Ærkebiskop Jens af Lund.

Efter Tryk hos Suhm (det kursiverede efter Bartholin).

... Fremdeles paastaar vi, at da selve den Herre Kongen — efter at have indset, at fornævnte Konge af Norge havde rustet sig, sine Skibe og et stort Antal væbnede Mænd for sammen med de nævnte Drabsmænd at foretage ovennævnte Angreb i Overensstemmelse med nævnte Ærkebiskops Raad, saaledes som det er forudskikket — i Anledning af den i høj Grad store og vanskelige Sag om Forsvaret af hans Person og Riget mod de ovennævnte Fjender havde stævnet Ærkebispnen, Bisperne og Rigets Baroner og ligeledes Almuen¹⁾ til Nyborg angaaende de ovennævnte Fjender, med Henblik paa hvilke disses Raad og Hjælp²⁾ var overordentlig nyttige, banlyste Ærkebispnen, mens Kongen var sammen med dem til Forhandling, pludselig og uden at iagttage den lovlige Fremgangsmaade til Kongens og Rigets Undergang og til Gunst for de ovennævnte Fjender hans tro Mand Aage Jonsen, som i særlig Grad stod ham og Riget bi i denne Sag³⁾, uden fornuftig Grund, ved hvilken Banlysning han i den Grad foruroligede og forvirrede Kongen og de andre til Mødet indkaldte, at de drog bort med uforrettet Sag til stor Ulykke, Skade og Tynge for ham.

.....

1) Almue betegner paa denne Tid ikke den lavere Befolkning, men Folket som Helhed; her brugt for at fremhæve, at Mødet ikke var et blot Stormandsmøde. — 2) Raad og Hjælp (lat. *consilium et auxilium*) var i Udlandets Lensstater det samlede Udtryk for, hvad en Vasal skyldte sin Lensherre. — 3) Aage Jonsen var paa dette Tidspunkt (1293) Drost.

50

1299. 13. Juli. København.

Notaren Bartholomæus Ortolani redegør for Forløbet af de af Isarn ledede Forhandlinger mellem Kongens befuldmægtigede Esger Jul og Ærkebispens befuldmægtigede Niels Bunkeflo.

Efter Tryk hos Suhm.

.....

Fremdeles vil han yde fornævnte Herr Ærkebiskop Erstatning svarende til fornævnte Pengesummer, og han afstod til ham nævnte Herr Konges Gods og Indtægter i sammes Navn ved et Skrift af denne Ordlyd: Overfor Eder, ærværdige Herr Isarn, Ærkepræst i Carcassonne, Herr Pavens Kapellan og Nuntius, beskikket af det apostoliske Sæde som eneste Eksekutor med Hensyn til nedenstaaende, erklærer og siger Esger Jul, Kannik i Ribe og befuldmægtiget for den ædle Fyrste, Herr Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders berømmelige Konge, at Kongen ikke har rede Penge til at

yde Herr Jens, Ærkebiskop af Lund, og Kirken i Lund Erstatning svarende til de Pengesummer, som han af det apostoliske Sæde var bleven idømt at udrede til ham; at omtalte Herre Konge af Hensyn til Eders, i Virkeligheden apostoliske Befaling og Formaning, som af Eder er rettet til ham om Skadeserstatningen, dog, saavidt det er ham muligt, vil opfylde alt, og derfor straks overdrager i samme Konges Navn og paa hans Befaling til samme Ærkebiskop og til Kirken i Lund som Betaling og Erstatning alt den nævnte Konges urørlige Gods og Indtægter, overalt hvor de findes, ligegyldigt af hvilken Art de er, og med hvilket Navn de betegnes, og han afstaar dem straks til ham, at have og beholde, indtil der er ydet fuld Skadeserstatning med Hensyn til de omtalte Pengesummer i Overensstemmelse med Indholdet af det apostoliske Brev, idet han dog forbeholder for samme Herre Konge en tilbørlig Indkomst til Opretholdelse af hans og Rigets nødvendige Behov af ovennævnte Gods og Indtægter, saaledes som Fornuften vil fordre det. Fremdeles: hvis Godset og de ovennævnte Indtægter muligvis ikke er tilstrækkelige til Betaling og Ydelse af denne Skadeserstatning, overdrager han Eder Herr Eksekutor i fornævnte Øjemed efterskrevne Steder og Jorder til Salg og Afhændelse, og dersom de ikke skulde være tilstrækkelige, erklærer han sig rede til at overdrage og overgive Eder med dette Formaal saa meget andet Gods, Steder og Jorder, at det er fuldt tilstrækkeligt til fornævnte Formaal, og at nævnte Ærkebiskop har faaet fuld Erstatning i deres Værdi, og det nævnte Gods afstaar han paa samme Maade som ovenfor, og han overgiver dem straks til Eder at sælge og afhænde til Personer, som ikke ved Forbud er udelukkede, og i den Form og i de Tilfælde, som er tilladt efter Loven. Han erklærer dog, at dersom Arten af dette Gods eller den Ed, som fornævnte Herre Konge har aflagt om ikke at afhænde Rigets Gods og om at bevare dets Ære, staar hindrende i Vejen for Overgivelsen, Overdragelsen, og Afstaaelsen af nævnte Gods, skal nævnte Overgivelse, Overdragelse og Afstaaelse regnes for ugjort, undtagen forsaavidt som en retlig Nødvendighed binder den Herre Konge, og det lovligt og ærligt kan finde Sted. Fremdeles ansøger han om, at I med Hensyn til de Krav og Ansøgninger, som af den nævnte Herre Konge er fremsat for Eder i Odense¹), handler med den Hurtighed, som nævnte Krav og Ansøgning og Rettens Tarv kræver. Fremdeles er det fornævnte Gods følgende: En Ejendomsret tilkommende den Herre Konge, til den tiende Part af Hjermeslev og den sjette Part af Skagen og paa samme Maade i Hjørring; hele Besiddelsen af Gaarden Hede med hele dens

Tilliggende; den femte Del af Besiddelserne i Kellerup, den ottende Del i Vosborg; hele Købingen, som kaldes Nykøbing paa Mors, den tiende Del i *Opoliost og det samme i Boeslum og det samme paa Mols; den tiende Del i Grønborg, den femte Del i *Benestorp, den sjette Del i *Skus og det samme i *Lockthuart og det samme i Vitved og det samme i Rom ved Vejle, den tolvte Del i Klipleve og det samme i Hanved, den tyvende Del i Gelting, den tyvende Del af Utland, den tiende Del af Søderup og det samme i Alslev, den tiende Del i Kropp og det samme i Nonæs og den tiende Del i Brøns.

..... Dette blev forhandlet i Huset hos Herr Dekanen i København i Nærværelse af den ærværdige Fader i Kristus Herr Gisike, Biskop af Odense, Herr Bernhard af Varnhola, Kannik i Pamiers, Niels, Provst paa Mors, Kannik i Ribe, Jens Thott, Kannik i Roskilde, hvilke var stævnet og anmodet om at være Vidner til det, og i Nærværelse af mig, Bartholomæus Ortolani fra Pamiers, kejserligt autoriseret offentlig Notar, som overværede det fornævnte, og som efter Opfordring og Bøn fra begge Parter, og efter fornævnte Herr Nuntius' Befaling har skrevet fornævnte og givet det denne offentlige Form.

1) kendes ikke.

88

[Omkr. 1300]¹⁾.

Et af Kongen udpeget Synsnævn paa otte Mand indberetter til Kong Erik 6. Menved, at de ikke har kunnet finde andet end, at Beboerne i Krarup aldrig har sat Gærder om Lange Lyng sammen med Beboerne i Snarup og Stenstrup.

Original i Rigsarkivet.

... d, kaldet Abbed i Holme Kloster, Lars Tygesen, Anders Tagesen, Esger Apysen, Godskalk Lille, Kalle Mule, Dane Skalder og Tyge Madsen til deres høje Herre Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, redebon Tjeneste i alle Henseender.

Vi har modtaget Eders kongelige Majestæts Brev, som paalægger os at udforske Sandheden om, hvorvidt Samejerne²⁾ i Krarup fra Arilds Tid har plejet at sætte Gærder om Lange Lyng sammen med Samejerne i Snarup og Stenstrup eller ej, og at meddele Eder, hvad vi har fundet ud af. Idet vi ønsker at adlyde Eders kongelige Paabud i alt, har vi efter omhyggeligt at have spurgt os for hos mange troværdige Mænd og ligeledes hos de fornævnte Samejere i Snarup og Stenstrup ikke kunnet finde noget sikrere

eller sandere end, at omtalte Samejere i Krarup aldrig har plejet at sætte Gærder om fornævnte Lange Lyng sammen med omtalte Landsbyers, nemlig Snarups og Stenstrups, Samejere. Maatte Eders kongelige Majestæt derfor værdiges at dømme i denne Sag, hvad der maatte være retfærdigt.

1) Skriften og Nævnets Medlemmer viser, at Brevet maa være fra omkr. 1300. — 2) det latinske Udtryk '*compossessores*' forekommer ogsaa ellers, f. Eks. i den latinske Oversættelse af Jyske Lov (3,55); i den danske Tekst forekommer kun 'Ejerne', men der ligger noget mere i det latinske Ord, der understreger, at flere tilsammen har Del i Besiddelsen.

Omkr. 1300.

93

Herr Hamund (Lille?) skøder Jordegods til St. Knudskloster.

Registratur i Rigsarkivet.

Fremdeles et Skødebrev af Herr Hamund¹⁾ paa det Gods, som Klostret²⁾ har i Ejlstrup.

1) sandsynligvis Herr Hamund Lille, som lever omkring 1300. — 2) dvs. St. Knuds Kloster.

Omkr. 1300¹⁾.

94

Grev Henrik af Gleichen erklærer at have modtaget af Herr Albrecht af Gleichen 800 Mark lødigt Sølv, for hvilke han pantsætter alt sit Gods i Vejrup, Volderslev, Skinnebjerg og Tofteskov.

Kalundborgske Registratur.

Fremdeles et Brev, i hvilket Henrik, Greve af Gleichen, bekender at have faaet af Herr Albrecht, sin Frænde, 800 Mark purt Sølv, for hvilke han pantsætter alt sit Gods i Vejrup, Volderslev, Skinnebjerg og Tofte Skov.

1) Registraturen er uden Aarstal, men Grev Henrik og hans Brodersøn, Grev Albrecht af Gleichen, optræder i Breve fra omkr. 1300, jf. DRB II 4 Nr. 122 og 5 Nr. 132. Henrik af Gleichen levede endnu 1312, men var død 1314. Den omtalte Herr Albrecht kan ogsaa være Albrecht Albrechtsen (Eberstein), hvis Mormor var en Grevinde af Gleichen. Han omtales i Breve fra 1299—1300.

[Ca. 1300—1335]¹⁾.

108

Fru Margretes Testamente.

Udtog (Afskrift) i Kong Valdemars Jordebog.

... Fremdeles til Kirken i Broby en Peld²⁾. Fremdeles til Kirken i Nørre Højrup, som er den fattigste paa Fyn, en ældre Baldakin og 3 Mark

i Kobber. Fremdeles til Kirken i Viby overdrager jeg 1 Skilling Grot og 2 Skilling Sterlinger til en Monstrans. Fremdeles er jeg pligtig at yde vor Frue Alter 10 Mark Penge og 2 Øre Byg, for hvilken Byg jeg pantsætter 14 Stykker af et Sengeforhæng af Silke, indtil mine Arvinger maatte betale. Fremdeles overdrager jeg Jon en Hest, som kaldes Skræp, Hartvig giver jeg en Fole, til enhver Svend, som rider, og til Slæd giver jeg 3 Mark Penge undtagen til Kaadsen, som skal have 7 Mark eller den sorte, hvorpaa han rider. Fremdeles til Smedsen giver jeg en Ko, til Præsten sammesteds giver jeg en Okse, til Degnen et Ungkreatur. Fremdeles til Kirken i Viby giver jeg en sort Bog og et Missale. Fremdeles skal Bodil Mø have sin Ko tilbage. Fremdeles skylder jeg Bodil Jakobsdatter 2¹/₂ Ørtug Byg. Fremdeles skylder jeg Bodil Aages 7 Øre og 1 Ørtug . . .

1) Udtoget er skrevet med Haand fra det 14. Aarhundredes første Tredjedel; eftersom Fru Margrete endnu er i Live, da Afskriften blev taget, hvilket fremgaar af en Tilføjelse i Kong Valdemars Jordebog, hører Testamentet til samme Tid. — 2) kostbart Stof.

109

1300. 4. Januar. Vordingborg.

Kong Erik 6. Menved tillader Bymændene i Nakskov at arrestere Folk fra Landet for Gæld.

Afskrift i Rigsarkivet.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Vi har forstaaet, at nærværende Brevvisere, vore elskede Bymænd af Nakskov, tynges svarligen, fordi nogle Folk fra Landet ikke betaler den Gæld, som de skylder dem, saaledes som de har lovet. Derfor tilstaar vi disse Bymænd den Frihed, at de maa holde enhver af deres Skyldnere personligt tilbage i Byen, indtil de enten renser sig ved Lov givet med Landboere¹⁾ for den Gæld, som de tiltales for af dem, eller yder tilstrækkelig Borgen for den. Til Vidnesbyrd herom har vi ladet vort Segl hænge under dette Brev. Givet i Vordingborg i det Herrens Aar 1300 Ottendedagen efter de uskyldige Børns Dag i vor Nærværelse med Drosten Herr Niels som Vidne.

1) d. e. ved Partsed med Mededsmænd, taget blandt Befolkningen i Debtors Hjemegn.

122

1300. 16. Juli. Fænøkalv.

Kong Haakon af Norge fremsætter over for Erik, Herre til Langeland, sine

Betingelser for, at et Møde mellem ham og Kong Erik 6. Menved kan komme i Stand.

Referat hos Hvitfeld.

I det Aar 1300 Lördagen efter Dagen for Apostlenes Adskillelse drog Herr Erik af Langeland som Mægler efter egen Indskydelse til Fænøkalv til sin Hustrus Søstersøn, Kong Haakon af Norge, og han havde med sig Magister Henrik Klerk, Knud Mule, Ridder. Da blev der forhandlet saaledes om Fred, at begge Konger skulde komme til Taarnborg ved Korsør til vor Frue Himmelfart¹⁾.

1) d. 15. August.

1300. 11. November. Vordingborg.

130

Kong Erik 6. Menved bekræfter Salget af Hertugerne af Brunsvigs og Lüneburgs Arvegodser i Danmark til Grev Gerhard af Holsten¹⁾.

Original i Rigsarkivet.

V i Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, Estlands Hertug, vil, at det skal være vitterligt for alle til evig Tid, at vi for yderligere at fremme og befæste de gensidige Kærligheds- og Venskabsbaand mellem os og vor højtelskede Stedfader, den ædle Fyrste, Herr Gerhard, Greve af Holsten og Schauenburg, med dette Brev godkender og stadfæster Salget af det Hertugerne af Brunsvig og Lüneburg tilhørende Arvegoods, som er foretaget af Hertugerne, nemlig Garding og Tetenbüll i Frisland, Varde-syssel i Jylland, Avlby, Stavrb²⁾, Lumby, Stige paa Fyn, med alle deres Tilliggender. Dette fornævnte Gods overfører vi paa vore og vore nærmeste Arvingers og Efterfølgeres Vegne til vor fornævnte Stedfader, den Herre Grev Gerhard og hans sande Arvinger og Efterfølgere, og ud fra en sikker Viden anerkender vi, at det fornævnte Gods er overført med al kongelig Ret, Kronens Friheder, til Ejendom, Nytte, Brug, arvelig Besiddelse, med al højere, mellemliggende og lavere Retshaandhævelse³⁾, Oppebørsler, Beder, Afgifter og Tvangsskatter og Retsbøder, som kaldes Fyrretyvemarksbøder, og med det som paa Folkesproget kaldes Kirken⁴⁾, Falkeflugt⁵⁾, Strandfund⁶⁾, Skibbrud⁷⁾, Sandemænd⁸⁾, med de Bøder og Sagefald, som flyder af Lovdagsbreve⁹⁾, med Agre, dyrket og udyrket, Skove, Lunde, Enge, Græsgange, med salte og ferske Vande, Vandløb og overhovedet med al Nytte og Brug, saaledes som disse Hertuger har haft det, at besidde frit til evig Tid med deres rette Grænser

og med al Nytte og alle Tjenester. Skønt dette Gods er beliggende inden for vort Kongeriges Magtomraade, anerkender vi ikke destomindre, at vi, vore Arvinger og Efterfølgere ikke har nogen Ret eller Rettighed med Hensyn til nævnte Gods undtagen alene 2¹/₂ Mark Korn af Østerhorneherred og Ledingspengene af Skastherred, som skal tilhøre os og vore Efterfølgere. Vi paalægger derfor alle Embedsmænd, nuværende eller fremtidige, som er vore Fogeder, hvilken Stand eller Stilling de end indtager, at ingen drister sig til at gøre eller forsøge noget imod Ordlyden af det foregaaende, saafremt de vil undgaa vor kongelige Hævn. Givet og forhandlet i Vordingborg i vor Nærværelse under Aar 1300 efter Guds Byrd paa den hellige Biskop Mortens Dag. Til Vidnesbyrd herom er vort Segl hængt under dette Brev.

1) jf. DRB II 4 Nr. 231. — 2) Stavrbj og Avlby tilhørte allerede Valdemar Sejr og vurderedes med deres Tilliggende til 80 Mark Guld. Efter Kongens Død gik de over til hans Søstersøn Otto af Lüneburg. — 3) disse Udtryk svarer ikke til samtidige danske Retsbegreber, men er paavirkede af tysk Sprogbrug. — 4) formentlig Patronatsret. — 5) Ret til Falkefangst. — 6) d. e. Vraggods. — 7) d. e. skibbrudent Gods, som Ejeren opgiver at bjerge. — 8) jf. DRB II 4 Nr. 231 Note 5. — 9) dette var i en noget senere Tid Betegnelsen for de Breve, ved hvilke Kongen gjorde Brug af sin Befalingsmyndighed til Fordel for private, idet han paalagde den, der forurettede en anden, at rette sig overfor denne. Det her benyttede Udtryk (*littere legales*), der ogsaa ellers forekommer, gør det sandsynligt, at Lovdagsbrev allerede har været i Brug paa denne Tid. Meningen med Bestemmelsen er, at Modtageren af Brevet skal kunne udøve Befalingsmyndighed ligesom Kongen.

144

1301. 21. Januar. Nyborg.

Kong Erik 6. Menved giver Bymændene i Æbeltoft Ret til at holde Torvedag hver Søndag samt til at hente Brændsel i Kongens Skove og til at have fri Forte og Fægang nær ved Byen.

Original i Rigsarkivet.

..... Givet i Nyborg under vort Segl i det Herrens Aar 1301 paa den hellige Jomfru og Martyr Agnetes Dag i vor Nærværelse.

198

1302. 1. Maj. Odense.

Kong Erik 6. Menved giver Nonneklosteret i Reval Ret til at sælge og mageskifte sine Besiddelser.

Original i Tartu (Dorpat).

..... Givet i Odense i vor Nærværelse i det Herrens Aar 1302 paa de hellige Apostle Filips og Jakobs Dag.

1302. 4. Juli. Odense.

210

Valdemar 2. og Kristoffer, Erik 5. Glippings Sønner, tager Indbyggerne i Faaborg under deres Beskyttelse.

Dansk Oversættelse i Rigsarkivet.

Kristoffer og Valdemar, Kong Erik af Danmarks Sønner, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle nulevende og tilkommende, at vi med dette vort Brev stadfæster og bekræfter alle de Love og Friheder, som nærværende Brevvisere, vore Indbyggere i Faaborg, vides at have haft indtil denne Dag, og tilstaar dem ydermere den særlige Naade, at vi tager dem alle og enhver under vor Fred og Beskærmelse for at værne dem mod al Uret. Derfor beder vi alle og enhver — som vil gøre eller undlade at gøre noget for vor Gunst — paa det strengeste, at I vil gavne og fremme alle de fornævnte Borgere paa det bedste, hvorend de maatte komme i nogen Maade og ikke tilstede, at de fra nogen Side tynges af nogen Uret, hvilket vi gerne og i lige Maade ønsker at gengælde Eder. Til yderligere Vidnesbyrd er vort Segl hængt under dette Brev. Givet i Odense i det Herrens Aar 1302 Onsdagen efter Apostlene Petrus' og Paulus' Dag.

1302. 20. November. Odense.

222

Kong Erik 6. Menved forpligter sig til at betale Herr Nicolaus af Rostocks Gæld paa 15.000 Mark vendisk til Borgerne i Rostock og til, hvis Betaling udebliver, at holde Indlager med et stort Antal danske og nordtyske Riddere og Væbnere.

Afskrift i Vidisse i Rostock.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle og erkender med dette Brev, at vi er forpligtede overfor nærværende Brevvisere, vore elskede Borgere i Rostock, paa Grund af en gammel Gæld, som vor elskede Slægtning Herr Nicolaus af Rostock skyldte dem, til at betale dem 15000 Mark vendisk, alt at betale i Staden Rostock til nedenfornævnte Terminer, nemlig 7500 Mark til førstkommende Jomfru Marias Fødselsdag¹⁾, og Resten til samme Dag i det Herrens Aar 1304, saaledes at vi til hver 100 Mark, som betaales til denne anden Termin, skal lægge 10 Mark. Herfor har vi afgivet nedenstaaende Løfte med Haandslag og sammenlagte Hænder²⁾ tilligemed vore elskede Brødre, Jun-

kerne Kristoffer og Valdemar samt vore nedenfor nævnte Vasaller, baade Riddere og Væbnere, nemlig Herrerne Erik, Hertug af Halland, Knud, vor Kammermester, Niels Bild, Niels Mandrup, Niels Rane, Karl Jakobsen, Jens Sjællandsfar den yngre, Niels Bosen, Ivar Bosen, Niels Myffel, Oluf Tagesen, Uffe Jonsen, Mads Kappel, Ingvar Kagstrup, Ingvar Hjort, Knud Jul, Aage Jonsen, Peder Nielsen, Lave Aagesen, Niels Mogensen, Niels Holgersen, Niels Hak, Peder Nielsen af Bursø, Jakob Larsen, Niels Tuesen, Jens Balsby, Peder Nielsen af Simbræ, Anders af Højby, Niels af Bilstrup, Peder Egeside, Bent Vestesen, Tule Ebbesen, Niels Plovpenning, Peder Jonsen, Jens Baardsen, Jens Lekke, Hamund Lille, Anders Tagesen, Thomas Mule, Peder Nielsen af Taasinge, Kristian Peez Saltense, Jens Mule, Junker Albrecht, Godskalk Lille, Peder Friis, Timme Tygesen, Anders Kalv, Jens Uff(esen), Peder Nielsen, Esger Apysen, Brun Eriksen, Henrik Kød, Mogens Lang, Jens Iversen, Jens Hæring, Niels Hæring, Kalle Mule, Niels Kød, Aastred Nielsen, Dane Skalder, Jens Tygesen, Jens Stigsen, Henrik Ubbesen, Jens Ræv, Jens Minninge, Niels Glaviæ, Karl Tygesen, Hagbard Lille, Oluf Ingvarsen, Tyge Ring, Jens Kerkdorp, Gunnulv Svendsen, Svend Bonde, Svenning Troelsen, Niels Brok, Jens Nielsen af Kaas, Peder Mule, Jens Nielsen af Ørding, Jens Assersen, Niels Hugnesen, Knud Hway, Peder Slet, Mogens Jensen, Povl Mogensen, Niels Lende, Niels Hee, Peder Ubbesen, Troels Feen, Jens Pape, Arnest Enersen, Lave Galt, Esbern Ovesen, Thomas Rud, Stig Pedersen, Peder Bank, Jon Øttesen, Uffe Jonsen, Peder Vilhelmsen, Peder Baad, Peder Snubbe, Jakob Olufsen, Niels Olufsen, Bo Jonsen, Oluf Aagesen, Niels Blæsinge, Peder Niper, Jens Kjeldsen, Mogens Raa, Peder Herlugsen, Esbern Mogensen, Tyge Stire, Oluf Flemming, Niels Herlugsen, Jens Pedersen af Aaby, Bjørn Mogensen, Erik Skjalmsen, Niels Skjalmsen, Stenbille Unesen, Peder Brodersen, Niels Fed, Tord Gyding, Aastred Kjeldsen, Peder Nielsen af Stehag, Jens Bunkeflo, Aage Tordsen og hans Broder Niels Pedersen, Aage Ravn, Jens Most, Henrik Lang, Peder Palnesen, Niels Rød, Erik Nielsen, Niels Pedersen af Anderup, Peder Nielsen af Sulkendrup, Agge Tulesen, Kalle Mund. Jens Nielsen af Sø(de)rup, Niels Andersen, Tyge Vindsen, Jens Ingvarsen, Jens Aastredsen, Jens Madsen, Aastred Tygesen, Oluf Svendsen, Niels Tagesen, Jens Madsen, Jakob Søling, Unker Lang, Niels Koll, Niels Uffesen, Tue Ovesen, Jens Saksesen, Jens Barn, Asser Jonsen, Niels Skene, Peder Lang, Niels Ring, Jens Ovesen Steeg, Niels Bugge og Niels Ræv fra Danmark, fremdeles fra Venden vor fornævnte Slægtning Herr Nicolaus af Rostock og nedenfornævnte Vasaller, nemlig Herrerne Johan

Moltke, Konrad Moltke, Frederik Babbe, Benedikt af Rodenbeck, Mathias Axekow, Valdemar Moltke, Arnold Levetzow, Konrad Preen, Henrik Wolf, Albert Wolf, Johan Scheel, Frederik Moltke, Gerhard af Oldendorf, Gerhard af Schnakenburg, Bertold af Schnakenburg, Otto af York, Georg Hoge, Johan Kriit og Folrad Schmeker. Med Haandslag og sammenlagte Hænder har vi lovet dette: hvis vi skulde svigte ved nogen af de fornævnte Betalingsterminer, saa skal vi, vor Broder, Junker Valdemar, og vore fornævnte sjællandske Vasaller inddrage i Byen Næstved, de skaanske i Staden Lund, de fynske i Staden Odense, de jyske i Staden Ribe og Viborg og de tyske i Staden Rostock, og ikke gaa ud derfra, førend hele fornævnte Sum er betalt. Men vor Broder Junker Kristoffer skal have Frihed til under fornævnte Betingelser at inddrage i Staden Lund eller i Staden Næstved. Men dersom vi maaske skulde have det nødigt, at vor Kammermester Knud gaar ud (af Indlageret)³⁾ for at virke i vor Tjeneste, skal en Ridder i hans Sted i Mellemtiden inddrage i Næstved under samme ovennævnte Betingelser. Men saa ofte det maatte blive nødvendigt til Landets Forsvar paa Grund af Krig, som truer os og vort Rige udefra, kan og skal vi, vore Brødre og alle vore andre ovennævnte Medforlovere frit gaa ud (af Indlageret)³⁾, indtil de ved Forhandlinger eller paa anden Maade har standset Krigsulykken baade for os og Riget; efter at den er standset, skal vi og alle vore ovennævnte Forlovere atter gaa (i Indlager)³⁾, som ovenfor udtalt. Til Vidnesbyrd herom er vort, vore fornævnte Brødres og Herr Nicolaus af Rostocks, vor fornævnte Slægtning, Segl hængt under dette Brev. Givet i Odense i det Herrens Aar 1302 Tirsdagen før Pave og Martyr Clemens' Dag i vor Nærværelse.

1) 8. September 1303. — 2) herved blev Løftgeverne forpligtede en for alle og alle for en. — 3) et hertil svarende Ord findes ikke i den latinske Tekst, der blot har *exeat, exire, intrabimus*. Indlager var en senere Tids Betegnelse for det i Brevet omtalte Forhold, at en Kreditor betingede sig, at Skyldneren, naar han ikke betalte i rette Tid, skulde tage Ophold et bestemt Sted, som han ikke maatte forlade, før Betaling fandt Sted, altsaa en Slags Gældsfængsel.

1303. 27. Marts. Lateranet.

246

Pave Bonifacius 8. meddeler Ærkebispem af Lund, at Diakonen Kjeld Pedersen fra Odense Stift, som opholder sig ved Kurien, har beklaget sig over, at han paa Rejsen til Rom er bleven fængslet og berøvet sine Ejendele af Kong Erik 6. Menveds Vasal, Morten Due, øjensynligt med Kongens Billigelse, og at Ærkebispem skal sørge for, at Kjeld Pedersen faar Oprensning og Skadeserstatning, da Morten Due og hans medskyldige i modsat Fald skal banlyses.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor ærværdige Broder Ærkebiskop (Isarn) af Lund. Vor elskede Søn Diakonen Kjeld Pedersen fra Odense Stift, som er her til Stede, har for os fremsat en alvorlig Klage over følgende: da han for nogen Tid siden havde begivet sig paa Vej til det apostoliske Sæde af Fromhed og for at besøge nogle Forretninger, han havde der, og da han næsten var naaet til Danmarks Grænse, lod Morten, kaldet Due, Vasal hos vor elskede Søn i Kristus Erik, Danmarks høje Konge, i forbryderisk Forvoventhed efter først at have frataget samme Kjeld hans Heste, Bøger, Sølv, Penge, Klæder og andet Gods og andre Ejendele, han havde med sig, ham tage tilfange og sætte i Fængsel. Og skønt denne Morten efter at have hjemsøgt ham med mange Pinsler, Plager og Trængsler lod ham drage videre, nægtede han dog at tilbagegive Kjeld hans Heste, Bøger, Sølv, Penge, Klæder og de Ting og det Gods, han, som ovenfor anført, havde plyndret ham for. Og da nævnte Kjeld i den Anledning havde taget sin Tilflugt til Kongen, efter hvis Befaling Morten sagde, at han havde gjort det, lod Kongen sig ikke nøje dermed, men han tilføjede den skadelidte ny Skade ved at lade samme Kjelds hele rørlige Gods, som han havde i de Egne, beslaglægge, og han optraadte, ganske som han lystede, til Haan for Kirkens Frihed, til ikke ringe Tab og Tynge for samme Kjeld og tillige til Forargelse for mange. Derfor har nævnte Kjeld ydmygt ansøgt os om, at vi i denne Sag vilde tage os af ham og yde ham passende Hjælp. Da nu de, som drister sig til at udplyndre, tage tilfange og holde i Fangenskab gejstlige, som er paa Vej til eller paa Hjemvejen fra dette Sæde, foruden den Dom, de kanoniske Bestemmelser¹⁾ har fældet over dem, der øver Vold mod de gejstlige og Kirkens Mænd, skal være ifaldne Banlysning og Ekskommunikation, som flere Gange hvert Aar paa bestemte Dage offentlig forkyndes af dette Sæde, paalægger vi Dig, vor Broder, ved denne apostoliske Skrivelse, at Du, hvis Du kan fastslaa ovennævnte Tilfangetagelse, Fængsling, Fangenskab, Udplyndring og Beslaglæggelse som en Kendsgerning, i vort Navn kraftigt skal formane Kongen, som vi tilskriver herom, og bevæge ham til i fuldt Omfang at tilbagegive denne Kjeld eller hans befuldmægtigede ovennævnte Heste, Bøger, Sølv, Penge, Klæder, Ejendele og andet Gods, som denne Morten saaledes har frataget ham, og dertil det ham tilhørende Gods, Kongen, som ovenfor anført, har beslaglagt, indenfor en vis Frist, som Du ansætter dertil, og ydermere give ham fuldstændig og behørig Oprejsning for de Overgreb, han har været udsat for. I modsat

Fald skal Du efter Udløbet af denne Frist offentlig erklære denne Morten og alle andre, som med Vidende og Vilje har gjort sig skyldige i fornævnte Tilfangetagelse, Fængsling, Udplyndring, Beslaglæggelse og Fangenskab, for banlyste under Ringning med Kirkeklokkerne og tændte Lys paa alle Søn- og Festdage — ligesom Du skal lade andre offentlig erklære dem for banlyste paa alle Steder i Riget, hvor Du finder det passende — saa længe, indtil Morten og de andre fornævnte skyldige kan fortjene at opnaa Absolutionens Velgerning i denne Sag; tillige skal Du med Udelukkelse af Appel paa vore Vegne med Kirkens Straf tugte dem, der modsætter sig og er genstridige, om saadanne findes, uanset om nogen af dette Sæde har faaet bevilget, at de ikke kan belægges med Interdikt, Banlysning eller Afsættelse ved apostoliske Breve, som ikke fuldt, udtrykkeligt og Ord til andet omtaler denne Bevilling. Givet i Lateranet den 27. Marts i vort (Pontifikats) 9. Aar.

1) c. 29 C. XVII qu. 4, der erklærede den, som lagde Haand paa gejstlige, for ekskommunicet.

1303. 4. April. Nyborg.

248

Kong Erik 6. Menved stadfæster med Hoffets Samtykke alle Lundekirkens Privilegier og Friheder, giver Erstatning for den lidte Skade under Ærkebiskop Jens 2. Grands Fængsling og tilskøder til Dækning af Skadeserstatningen paa 10000 Mark Sølv Lundekirken Herrestadherred i Skaane, med Undtagelse af Byen Ystad, og Rønneherred paa Bornholm, som Kongen forpligter sig til at indløse fra Uffe Nielsens Arvinger.

Afskrift (Lundebogen).

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som faar dette Brev at se, Hilsen evindeligt med Gud.

Vi gør vitterligt for Eder alle og enhver ved dette Brev, at vi, efter at et almindeligt Hof var indkaldt og traadt sammen ved Nyborg med Prælater, Fyrster, Stormænd og andre Indbyggere i vort Rige angaaende Skadeserstatningen til den ærværdige Fader, Herr Isarn, af Guds Naade udvalgt til Ærkebiskop af Lund og Sveriges Primas, og til hans Kirke i Lund i Anledning af de Privilegier og det Gods, som blev frataget Lundekirken under den ærværdige Fader, Herr Jens', forhenværende Ærkebiskop af Lunds Fængsling,

249 1303. 4. April. Nyborg.

Kong Erik 6. Menved paalægger Ridderen Niels Holgersen og Kanniken Trued i Lund at indføre Ærkebiskop Isarn af Lund i Rønne Herred paa Bornholm og Herrestad Herred i Skaane.

Afskrift af Hvitfeld.

..... Givet i Nyborg
Skærtorsdag i det Herrens Aar 1303 i vor Nærværelse.

251 1303. 9. April. Odense.

Kong Erik 6. Menved paalægger alle Fyrster, Stormænd og Fogeder i Danmark at afholde sig fra utilbørlige Angreb paa Kirkens Mænd og dens Institutioner og til at overholde Kirkens gamle Sædvaner og Rettigheder.

Afskrift i Vidisse af 1303 24. April i Rigsarkivet.

..... Givet i Odense, i det Herrens Aar
1303, tredje Paaskedag, i vor Nærværelse.

253 1303. 10. April. Odense.

Kong Erik 6. Menved giver de kirkesøgende til St. Mikkels Kirke i Lund Ret til at benytte den sædvanlige Vej til Kirken, som Dominikanerne i Lund har villet spærre for dem, uanset Stadfæstelsesbreve meddelte disse.

Original i det svenske Rigsarkiv.

..... Udstedt i Odense i det Herrens Aar 1303,
Fjerde Dag i Paaskeugen, i min Nærværelse.

258 1303. 25. April. Odense.

Jens Baardsens Testamente.

Registratur hos Hamsfort.

1303 . . . den 25. April i Odense testamenterede den velbyrdige Mand Jens Baardsen, efter at have opsat sit Testamente, en stor Del af sin Formue til Franciskanerne og til Dominikanerne og oprettede en Aartid for sig. Vidner herom er de velbyrdige Mænd Peder Nielsen, Prior i Dalum og forhenværende Kammermester, Jens Vinding, Peder Friis, Henneken Kerkdorp og Simon Tygesen — med Bifald og Samtykke af Hagbard Baardsen og Hustruen Ingrid.

1303. 4. Juli. Anagni.

261

Pave Bonifacius 8. paalægger Biskop Kristian 2. af Ribe, Prior Peder ved St. Knuds Kirke i Odense og Roskilddekanniken Peder Philomene at sørge for, at Provst Henrik i Gamtofte, som studerer Kirkeret ved det teologiske Fakultet ved Kurien, i fem Aar kan nyde Indtægterne af Provstiet under Studierne, naar han blot sørger for at holde Vikar.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor ærværdige Broder Biskop (Kristian) af Ribe og vore elskede Sønner (Peder), Prior i St. Knuds Kloster i Odense, og Peder Philomene, Kannik i Roskilde. Vor elskede Søn Provst Henrik af Gamtofte, har i vor Nærværelse meddelt os, at han studerer Kirkeret ved det teologiske Fakultet, som efter vor Befaling findes ved det apostoliske Sæde. Men da vor Forgænger Pave Honorius 3., salig Ihukommelse, har bestemt, at de, der studerer ved dette Fakultet, med dette Sædes Tilladelse i fem Aar maa nyde Indtægterne af deres Embeder uanset Sædvaner og Bestemmelser derom¹⁾, og da senere vor Forgænger Pave Innocentius 4., salig Ihukommelse, har bestemt, at de, der studerer ved dette Fakultet her ved Sædet helt og fuldt skal nyde alle de Privilegier, Friheder og Immuniteter, som de der studerer ved Universiteterne²⁾ nyder, og oppebære deres kirkelige Indtægter ligesom de, er det vor Vilje, at de her anførte Bestemmelser skal finde Anvendelse paa samme Provst, saa hans Ophold her ved Sædet for dette Studiums Skyld kan blive ham til Gavn; derfor paalægger vi ved denne apostoliske Skrivelse Eder, at I i Eders Visdom enten alle tre eller to eller een af Eder personlig eller ved andre, een eller flere, lader denne Provst, som her ved Sædet driver dette Studium, i Henhold til de anførte Bestemmelser Ordlyd i de omtalte fem Aar nyde Frugterne, Indtægterne og Indkomsterne fra sit Provsti i den ovennævnte Kirke, forudsat at der ikke gøres Forsøg paa noget til Omgaaelse af disse Bestemmelser, og at Provsten i denne Tid lader Kirken i Provsteembedet betjene af en dertil egnet Vikar. Dem, der gør Indsigelse, skal I med Udelukkelse af Appel efter forudgaaende Formaning tugte med Kirkens Straf. Givet i Anagni den 4. Juli i vort (Pontifikats) 9. Aar.

1) c. 5 X De magistris 5, 5. c. 32 X de prebendis et dignitatibus III 5. — 2) c. 2 in VI^{to} de privilegiis V 7.

276

1303. 22. November. Lateranet.

Pave Benedikt 11. paalægger Biskop Kristian 2. af Ribe, Dekanen i Würzburg og Kantoren i Bourges at sørge for, at Provst Henrik i Gamtofte, som studerer Kirkeret ved det teologiske Fakultet i Rom, fem Aar i Træk kan nyde Indtægten af Provstiet under Studierne, naar blot han sørger for at holde Vikar.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til den ærværdige Broder (Kristian), Biskop i Ribe, og til de elskede Sønner . . Dekan i Würzburg og Magister Petrus ved Sankt Benedikts Kirke i Bourges. Vor elskede Søn, Provst Henrik fra Gamtofte¹⁾ i Odense Stift har personligt i vor Nærværelse meddelt os, at han studerer Kirkeret ved det teologiske Fakultet, som efter vor Befaling findes ved det apostoliske Sæde. Da vor Forgænger, Pave Honorius den tredje, salig Ihukommelse, har bestemt²⁾, at de, der studerer ved fornævnte Fakultet, med dette Sædes Tilladelse fem Aar i Træk maa nyde Indtægterne af deres Embeder, uanset andre Sædvaner og Bestemmelser, og da vor Forgænger, Pave Innocens den fjerde, salig Ihukommelse, senere har bestemt³⁾, at de, der studerer ved nævnte Fakultet her ved det apostoliske Sæde, helt og fuldt skal nyde alle de Privilegier, Friheder og Immuniteter, som de der studerer ved Universiteterne nyder, og oppebære deres kirkelige Indtægter ligesom de, er det vor Vilje, at de her anførte Bestemmelser skal finde Anvendelse paa denne Provst, saa at han kan have Udbytte af sit Ophold her ved Kurien for dette Studiums Skyld; vi paalægger derfor ved denne apostoliske Skrivelse Eder, at I enten alle tre eller to eller en af Eder personligt eller ved een eller flere andre lader denne Provst, som studerer ved fornævnte Sæde, i Henhold til de anførte Bestemmelser Ordlyd i fem Aar ubeskaaret nyde Frugter, Indkomster og Indtægter af sin Kirkes Provsti, forudsat at der ikke gøres Forsøg paa noget til Omgaaelse af disse Bestemmelser, og at nævnte Provst i Mellemtiden lader Provsteembedet betjene ved en dertil egnet Vikar, idet I med Kirkens Straf tugter dem, der handler herimod, med Udelukkelse af Appel. Givet i Lateranet den 22. November i (vort Pontifikats) 1. Aar.

1) jf. Nr. 261. — 2) c. 5 X de magistris V 5. c. 32 X de prebendis et dignitatibus III 5. — 3) c. 2 in VI^{to} de privilegiis V 7.

1304. 6. Marts. Lateranet.

300

Pave Benedikt 11. paalægger Ærkebiskop Isarn af Lund enten, hvis han finder, at Valget af Prioren Peder i Odense til Biskop sammesteds, som hans Forgænger Jens 2. Grand ikke har villet anerkende, er foregaaet paa kanonisk Vis, da at bekræfte dette, eller i modsat Fald at udvælge en anden egnet Person til Biskop i Odense.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor ærværdige Broder Isarn, Ærkebiskop af Lund, Sveriges Primas. Skønt vi, saaledes som det er vort Hyrdeembedes Pligt, med vor apostoliske Opmærksomheds Blik omfatter alle Jordens Kirker, bør vi dog tænke flittigst paa dem, der lider under Ulemperne ved at være berøvede deres Hyrders Trøst og trænger til, at der ved pavelig Provision raades Bod paa deres Tilstand. Da for nogen Tid siden Kirken i Odense var ledig ved salig Ihukommelse Biskop Gisikes Død¹⁾, kom vore elskede Brødre Kapitlet ved denne Kirke efter først at have fastsat en Dag dertil sammen for at forhandle om at faa en kommende Hyrde i hans Sted; de besluttede da at gaa frem ved indirekte Valg²⁾ og meddelte eenstemmig fem af Kapitlets Medlemmer Fuldmagt til for denne Gang ved Provision at give Kirken en Hyrde, idet de lovede at antage den, som disse fem gav Provision paa Kirken, som deres Biskop. Disse Valgmænd tog imod Fuldmagten og efter at have overvejet Sagen valgte de vor elskede Søn Broder Peder, Prior ved fornævnte Kirke, til Biskop af Odense og bekendtgjorde højtideligt dette Valg; denne Prior gav dernæst indenfor den lovlige Frist³⁾ sit Samtykke til Valget, og baade han og Kapitlet begærede i en Ansøgning at faa Valget stadfæstet af Din Forgænger Ærkebiskop Jens af Lund. Men eftersom denne Ærkebiskop modsatte sig Valget, appellerede nævnte Prior til det apostoliske Sæde, og først vor Forgænger, Pave Bonifacius den ottende, salig Ihukommelse, og siden, da han var gaaet alt Kødets Gang, og vi var ophøjede til Pavestolens høje Sæde, ogsaa vi overdrog derefter vor elskede Søn Kardinaldiakonen Landulphus af S. Angelo Sagen — baade med Hensyn til Appellen og til Hovedspørgsmaalet —, for at han skulde høre den; skønt der en Tidlang var blevet forhandlet for ham i denne Sag, kan det dog ikke her ved Pavestolen ved de Undersøgelser, der i denne Sag er blevet foretaget for ham, blive klart, hvorledes Sagen ligger. Da vi nu ikke vil, at ovennævnte Kirke som Følge af nævnte Sags Udsættelse skal komme til at lide under Ulemperne ved længere

Tids Ledighed, paalægger vi ved denne apostoliske Skrivelse Dig, vor Broder, at Du omhyggeligt skal undersøge dette Valg og Priors Person, og hvis Du finder, at Valget er foregaaet paa kanonisk Vis og faldet paa en egnet Person, i vort Navn stadfæste det; i modsat Fald skal Du paa gyldig Maade kassere det, og for denne Gang ligeledes i vort Navn, for at Kirken ikke skal lide under Ulemperne ved yderligere Ledighed, ved Provision udnævne en duelig Person, som forstaar og formaar at lede den paa frelsebringende Maade; endelig skal Du ogsaa, efter at have tilkaldt to eller tre Bisper fra de Egne, som har Del i det apostoliske Sædes Naade og Forbindelse med det, meddele denne Prior, hvis hans Valg bliver stadfæstet, og ellers den Person, som Du ved Provision udnævner til Biskop for Kirken, Indvielsens Naadegave, saaledes som det bør finde Sted. Givet i Lateranet den 6. Marts i vort Pontifikats 1. Aar.

1) Biskop Gisike døde Aar 1300. — 2) D. v. s. overlade et Udvalg af Kapitlet at foretage Valget. — 3) 8 Dage.

301 [1304. 6. Marts—1305. 8. September]¹⁾.

Ærkebiskop Isarn af Lund stadfæster Valget af Peder til Biskop i Odense.

Registratur hos Hamsfort.

Ærkebiskop Isarns Stadfæstelsesbrev, ved hvilket han stadfæster Broder Peder, udvalgt til Biskop af Odense.

1) Isarns Stadfæstelse maa ligge i Tiden mellem Benedikts Brev af 1304 6. Marts (jf. Nr. 300) og 1305 8. September, hvor Peder optræder som Biskop af Odense.

302 [1304. 6. Marts—1339].

Biskop Peder 2. af Odense henlægger Kirken i Særlev til Peblingene i Odense.

Registratur hos Hamsfort.

Brev af Broder Peder, Biskop i Odense, der henlægger samme Kirke til Fordel for Peblingene.

309 1304. 10. Marts.

Testamente af Cecilie, Enke efter forhenværende Marsk, Herr Jens Kalv.

Original i det svenske Rigsarkiv.

..... Fremdeles til Vindinge Kirke paa Fyn $\frac{1}{2}$ Mark Penge, til Kirken i Næraa 1 Mark Penge, til Kirken i Lunde $\frac{1}{2}$ Mark Penge,

til Kirken i Vester Aaby $\frac{1}{2}$ Mark Penge, til Dominikanerbrødrene i Odense 1 Mark og til Franciskanerbrødrene i samme By 1 Mark Penge. Jeg testamenterer fremdeles 6 Mark til fattige Skolarer.

1304. 13. Marts. Nyborg.

310

Kong Erik 6. Menved udsteder med Hoffets Samtykke en Forordning.

Afskrift paa Universitetsbiblioteket.

..... Forhandlet og givet i Nyborg i det Herrens Aar 1304 Fredagen før Passions-søndag i vor Nærværelse med vore Raader som Vidner.

1305. 13. Januar.

350

Godskalk, Provst paa Langeland, Sognepræst til Sandby, forpligter sig til at hjemle Herr Folmer Arnoldsens Arvinger det Jordegods i Grimsted, som han, da Herr Folmer var i Live, tilskødede denne i Kongens Nærværelse.

Original i Rigsarkivet.

Godskalk, Langelands Provst og Sognepræst til Sandby, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindeligen med Gud.

Det skal være aabenbart for alle nulevende og tilkommende, at jeg forpligter mig til at hjemle Godset i Grimsted med hele dets Tilliggende, nemlig Agre, Skove, Enge, Græsgange, Slette og Busk, tørt og vaadt, hvilket jeg i min Herre Konges Nærværelse har skødet til Herr Folmer, mens han var i Live, til samme Herr Folmer Arnoldsens Arvinger, idet jeg lover Arvingerne frit at bevare dem for Tiltale fra enhver, indtil de har vundet Lovhævd¹⁾ paa omtalte Gods. Til Vidnesbyrd herom er mit Segl hængt under dette Brev tilligemed Segl tilhørende Herr Knud, Prior i Halsted, og Niels Gnemersen. Givet i det Herrens Aar 1305 Torsdagen i Helligtrekongers Uge.

1) tre Aars uanfægtet Besiddelse, der gav Besidderen Ret til at føre Bevis i Sagen.

1305. 9. Maj. Skelskør.

363

Biskop Henrik af Reval eftergiver dem, der yder Hjælp ved Genopbygningen af St. Knuds Kirke i Odense, den dem paalagte Kirkebod.

Udtag hos Hamsfort.

Idet Herrens Aar 1305 . . . den 9. Maj paa Hoffet i Skelskør bidrog Biskop¹ Henrik af Reval med Afladsbrev for Brødrene i St. Knuds Kloster til Genopbygningen af den nedbrændte Domkirke.

1305. 8. September. Helsingborg.

383

Biskop Peder 2. af Odense eftergiver alle dem, der beder for de afdøde i Agneteklostrets Kirke i Roskilde eller yder Hjælp til Kirkens Bygning, 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod.

Original i Rigsarkivet.

Peder, af Guds Naade Biskop i Odense, til alle troende kristne, der ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Eftersom det er fromt at bede for de afdøde, for at de kan løses fra deres Synder, mener vi, at vi øver en kærkommen og Gud velbehagelig Gerning, hvergang vi ansporer de troende til Kærlighedens og Fromhedens Gerninger. Derfor eftergiver vi med Stiftsbispens Samtykke i Tillid til Gud den almægtiges Barmhertighed og den allerhelligste (evige) Jomfru Marias samt de hellige Apostle Petrus' og Paulus' og alle Helgeners Fortjenester og Forbønner alle, der føler sand Anger og bekender deres Synder, og som fromt besøger St. Agnetesøstrenes Klosterkirke i Roskilde i Roskilde Stift for Gudstjenestens Skyld, og paa den Dag af fromt Sind siger et Fadervor tilligemed et Ave Maria for alles Sjæle, hvis Legemer hviler paa fornævnte Sted, og for alle afdøde troendes Sjæle, eller som rækker en hjælpende Haand til denne Kirkes Bygningsfond, 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod. Til Vidnesbyrd herom er vort Segl hængt under dette Brev. Givet i Helsingborg i det Herrens Aar 1305 paa den glørrige Jomfru Marias Fødsel(sdag).

1305. 10. September. Helsingborg.

387

Biskop Peder 2. af Viborg og Biskop Oluf af Roskilde eftergiver alle dem, som yder Hjælp ved Genopbygningen af St. Knuds Kirke i Odense, den dem paalagte Kirkebod.

Registratur hos Stephanius.

Det samme¹⁾ gjorde paa Hoffet i Helsingborg Bisperne Peder af Viborg og Oluf af Roskilde den 10. September, idet de formanede alle til at genopbygge den nedbrændte St. Knuds Domkirke.

1) jf. Nr. 363.

1305. 5. December. Odense.

397

Kong Erik 6. Menved bevidner, at Erik Nielsen har erkendt at have modtaget fuld Betaling for det Jordegods, som han har solgt til Broder Degn, Kannik i Roskilde og Kongens Klerk.

Afskrift (Aarhusbogen).

..... Til Vidnesbyrd herom er vort Segl og Seglet af den ærværdige Fader, Biskop Peder, af Guds Naade Biskop i Odense, hængt under dette Brev. Givet og forhandlet i Odense i det Herrens Aar 1305 Dagen før den hellige Biskop og Bekender Niels' Dag.

1305. 28. December. Assens.

402

Kong Erik 6. Menved giver Borgerne i Svendborg Tilladelse til, at de foreløbig som hidtil maa hente Brændsel paa Thurø.

Afskrift paa det kongelige Bibliotek.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, som ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Vi gør vitterligt for alle, at vi i Ønsket om at vise nærværende Brevvisere, vore elskede Bymænd i Svendborg en særlig Gunst med dette Brev tilstaar dem, at de herefter ligesom hidtil¹⁾ frit maa fælde Træ til Brændsel i vor Skov paa Thurø og anvende det til deres Nytte, indtil vi personligt maatte komme til deres By. Derfor forbyder vi strengt under Trusel om vor Naades Fortabelse, at nogen, hvilken Stilling han end maatte indtage, paa nogen Maade besværer dem i Anledning af, at de fælder dette Træ og benytter det til eget Brug, saafremt han vil undgaa vor kongelige Hævn. Givet i Assens 1305 paa de uskyldige Børns Dag i vor Nærværelse.

1) jf. DRB II 1 Nr. 92. 3 Nr. 262.

Brevstoffets Afgrænsning og Ordning i Amtsudgaven.

I hvert Amtsbind meddeles fuldstændigt de Breve, hvis *Hovedindhold* vedrører de Amter, som det paagældende Bind omfatter. Af de Breve, hvis Indhold drejer sig om *andre* Amter eller om *hele* Riget, men hvis *Udstedelse* er sket i en Lokalitet indenfor Bindets Amter, eller hvor der i *Vidnelisten* el. lign. forekommer Personer, der angives at være hjemmehørende i de paagældende Amter, meddeles et kort *Referat* af Brevets Indhold (svarende til »Regesten« i Rigsudgaven), endvidere Brevets *Steds- og Datoangivelse*, samt evt. *Vidnelisten*.

Ethvert i Amtsudgaven optaget eller refereret Brev er forsynet med *samme* Løbenummer, som Brevet har i *Rigsudgaven*, saaledes at dennes Registre vil kunne bruges ogsaa til Amtsudgaven, indtil man — forhaabentlig — ved Amtsbindenes Afslutning faar selvstændige Registre til hvert Amtsbind.

Medens man i Amtsudgaven vil finde alle Breve af *lokal* Interesse, maa Breve, der vedrører *hele* Riget, søges i Rigsudgaven.

Naar et Brev, der er optaget i et Amtsbind, for at forstaas maa suppleres med et andet Brev, der ikke vedkommer det paagældende Amt, er dette andet Brev medtaget i Amtsbindet, men med *Stjerne* foran *Løbe-Nummeret*; i saadanne »*Stjerne-Breve*« kan man altsaa ikke vente at finde lokalt Stof, der falder ind under Amtsbindet.

Hvert Amtsbind vil bestaa af en Række *Hæfter*, der er ordnet efter samme Princip som Rigsudgavens Bind. Til dennes *1. Række*, Tiden til 1250, svarer Amtsbindenes *1. Del*, til dennes *2. Række*, 1250-1340, svarer Amtsbindenes *2. Del*, Amtsbindenes *2. Del 1. Hæfte* svarer saaledes til Rigsudgavens *2. Række 1. Bind* o. s. v. Hæfterne vil udkomme i den Rækkefølge, hvori de tilsvarende Bind i Rigsudgaven udsendes.